

Hetedik évi folyam.

Pest, január 15-én 1860.

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai uton külön a Vasárnapi Ujságra félfévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. uj pénzben. — A Vasárnapi Ujság a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félfévre 10 ft., évnegyedre 5 ft. uj pénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Báró Wesselényi Miklós.

(1796—1850.)

„Venio nunc ad fortissimum virum!“ Szólok most a legkeményebb férfiúról.

Igy kezdte az aranytollu római történetíró (Cornelius Nepos) azon férfi életrajzát, ki észszel és bátor szívvvel egész világrészt felülmult; s ezt utána sokan, sokról elmondották, — de ki volna, a kire jobban illenék, s a kiről ezeredik-szer elmondva is inkább ujnak tetszenék, mint ő — a jók java, első az elsők között: *Wesselényi Miklós!*

Wesselényi, kinek nagy emlékezetével a jelen század harmadik évtizedében meglendült közéletünk története nyomról nyomra elválaszthatatlanul össze van kapcsolva, s kinek fényes neve a nemzetiség és haladás többi bajnokai között vezérlő *hajnalcsillag* gyanánt tündöklik.

Mert ő volt, a ki szólott „lángoló merész ajakkal“, mikre mindenki hallgatott; tett és áldozott, mikor mindenki aludt; tett, ébresztett, lelkesített s a központ nélkül szétszórt erőknek utat mutatott; ő volt a ki az aristokrátiát a nemzethez közelebb hozta, s a „*legnagyobb magyart*“, (gróf Széchenyi Istvánt)

magyarul megtanította. — Nem fogunk itt Wesselényi nyilvános pályájának taglalásába — e végett az olvasót b. Kemény Zsigmondnak a „Magyar státusférfiak és szónokok könyvé“ben találtató remek jellemrajzára utasítjuk. Ő korszakot nyitott s az új időt mozgóató eszméknek hazánkban legelső zászlósa volt.

A lelkiismeret-, szólás- és sajtószabadság ezen nagy bajnoka született az 1796-ik év decemberében *) Zsibón, Erdély egyik legkie-sebb táján fekvő családi kastélyában a Rákóczy-hegy alatt. Apja, a szintén hírneves honfi, szónok és tudomány-barát: Miklós báró; anyja a magyar nő és anya eszménye, Cserey Heléna volt. Maga a legnemessebb szív, óriási szenvedélyekkel s uralkodásra hajló természettel egyesülve. Apja, sok közöl életben maradt egyetlen fiánál a testalkat kifejtésére és megerősítésére nagy gondot fordított s korán szoktatta viszon-tagságok türesére. Lovaglásban már mint

*) Jelenlegi zsbai reform pap t. Kun K. ur szives tudósítása szerint a nap az anyakönyvben nincs kitéve. Megkerestelték dec. 30-án.

gyermek, felülmulhatlan volt, vivásban, lóvésben egykorui közül vele ki sem mérközhetett; úszni nemcsak Zsibótól le Czikóig tudott, de a Balatonon is keresztülúszott, gyakran félkézzel ülőleg evezve, a mással könyvet tartva vagy borotválkozva. — De a spártai neveléssel gondos szellemi kifejtés is egyesült, minek legfőbb érdeme derék nevelőjét, a nagy műveltségű *Pataky* Mózesst illeti, kit Wesselényi rendkívül tisztelt, szeretett és a családi sirboltba temettetett s kiről nem egyszer emlegette, hogy a mi jó van benne, azt Patakynak köszönheti. Midőn Kazinczy 1804-ben Erdélyben járván, apját Zsibón meglátogatta, a *hét éves* Miklós már teljes figyelmét s csudálkozását vonta magára s a nemzeti nyelv nagy apostolát ily felkiáltásra fakasztotta: „Meglássa a két haza, mekkora portentum fog Wesselényi Miklósból válni!“ E találkozásnak köszöni lételét Kazinczy ily kezdetű szép ódája: „Még a praetexta lebedes válladon“ stb. *Tizenkét éves* korában a nádor által tartott szemle alkalmával egy század fölkelte nemes élén Nagy-Károlyban látjuk, honnan azonban a hirtelen békésre vált viszonyok, tanulmányaihoz ismét visszaszólították.

A csodagyermekből rendkívüli ifju lett — valóságos magyar Alcibiades.

1818-ban tünt fel legelőbb a nyilvános élet láthatárán, megyegyűlésről megyegyűlésre járva s résztvéve a politikai ügyek megvitatásában. De evvel politikai szereplése néhány évre meg is szakad s a törvényhozás terme hosszabb ideig zárva levén, a fényes testi tulajdonokkal felruházott ifju, egyéb elfoglaltatás hiányában abban talált kárpótlást, ha legdelibb lovaglóknak, legügyesebb vívónak és czéllövőnek tartották, a mi neki, mint fennebb érintök, nem is volt a legnehezebb feladat, de igen sokat tett az erdélyi főrendű ifjuságnál különben örökké divatozó daliás szellem megszilárdítására. Merészsége, ereje s kalandjai a társaskörök bálványává tették, — miglen az 1823-ki mozgalmak komolyabb irányt adtak az eszméknek s Wesselényi — és példájára a felsőbb körök egész fiatalsága — jónak látta, ismét a haza ügyeire gondolni. Ez időben ismerkedett meg s kötött barátságot Debreczenben állomásozó huszárcapitány gróf *Széchenyi* Istvánnal, ki akkor még a magyar nyelvet töredevezve beszélte, nemzeti jövőnkhez nem sok reményt kötött s kinek derültebb nézetekre hangolásában és tette buzditásában Wesselényinek nem csekély érdeme van; valamint másfelől *Széchenyi* gyakorlati irányu lángelméje s nagyvilági műveltsége Wesselényire szintén tetemes befolyást gyakorolt. Együtt mentek Angliába és Franciaországba, melynek déli részét, a mandolafás, daltermő Provence-t gyalog utazták be. A messze külföldön mindketten elhatározták, hazatérésük után megkezdeni a reformatori szerepet s életüket kizárólag a nemzet felébredtése-és emelésére szentelni, úgy a közélet, mint a társaskörök és irodalom útján. Kettőjük szövetségéből támadt aztán a felsőházi szabadelvű párt magva s körülök csoportosult azon fiatal kör, melyből hazánk újraébredésének előharcosai kikeltek. Az elvben egyező barátokat később az alkalmazás, a részletek fölötti vita meghasonlásba hozta egymással. Egyik sem tudta s nem akarta legyőzni véralkatát. *Széchenyi* inkább az ildomos és meggondoló, Wesselényi a faltörő politika embere volt. Utjaik kétfelé vezettek. Az idő *Széchenyi*nek adott igazat. De azért korára szintén nagyszerűen ható név volt a Wesselényi Miklósé is, ki az 1830-diki országgyűlésen a felsőházi ellenzék senkitől utól nem ért vezérszónoka volt s az ékesenszólás és népszerűség oly magas fokára emelkedett, mint azelőtt talán senki, habár meglehet, voltak egyesek, kik őt művészi előadás és politikai belátás tekintetében felülmulták. A vezéri szerepet azonban egész a későbbi országgyűlésig megtartotta, midőn a testvérhon bonyolult viszonyai Erdélybe szólították. Ez időbe esik „*Balítéletekről*“ irt és sokáig eltöltött könyve, melyben keserű igazságokat mondott a nemzetnek és másoknak, s melyet nagy mohósággal olvasott az egész ország. — Az 1834-ki országgyűlésen vitt szereplése képezi Wesselényi politikai életének legnevezetesebb pontját s zárja be pályájának első időszakát. Ez országgyűlés után két közkereset indult meg ellene, egyik a nyilvánosság, más a szólásszabadság körüli visszaélésekért; az elsőnek tárgyát a felsőbb engedély nélkül felállított könyvmda képezte, melyen Wesselényi az országgyűlési beszédek, titoknokával egyetemben, sajátkezűleg nyomtatta (mint ezt egy ülésen, a naplóról folyó tanácskozások közben a pillanat hevében maga megvallotta); másodikat a szatmári megyei közgyűlésen az örökvaltság tárgyában mondott beszéde. Mindkét idézetre egyszerre

meg nem jelenhetvén, az erdélyi királyi tábla, távollétében hozott végzést reája; a magyarországi pedig börtönre ítélte. Mielőtt azonban ítéletét kihirdették volna, az 1838-ki pesti nagy árviz alkalmával csodákat mivelt; öt nap, öt éjszaka, mindig evezve, csupán fejét tenyerébe hajtva aludt egy-egy órát; a hol veszedelem volt, ott Wesselényi nem hiányzott s fáradhatatlan bátorsága és áldozatkészsége által sok száz ember-életet mentett meg, mi nevének Budapest lakói közt rendkívüli tiszteletet szerzett s őt a főváros valóságos nemtőjévé emelte. Róla szól Vörösmarty „*Árvizi hajós*“ című szép költeménye.

Ítélete kihirdetése után darabig a budai várban letartóztatva levén, rongált egészsége tekintetéből megengedték neki, hogy fogása hátralevő idejét, önkéntes száműzetésben Gräfenbergben töltse, honnan, szerény polgári családból nőt is választott magának. Itt a Freywaldaut Gräfenbergtől elválasztó domboldal keleti felén, a kis-erdőn innen, a vele különös barátságban állott *Priesznitz* tiszteletére általa állított vas-oroszlán „üdvözli a késő kor fiait hazájokból“*), melyre az emlékverset Vörösmarty írta, s melyhez a gräfenbergi magyarok gyakran járnak emlékezni. A *Priesznitz*nének szentelt „Magyar forrás“ szintén az ő indítványára létesült, — valamint lenn, a kristály havasi folyam mellett levő *Wesselényi-kert* az ő ajándoka a városban, hol nevét ma is kegyelettel említik. Arczképét egy porosz sziléziai faluban is láttam. — Gräfenbergben néhány év alatt teljesen megvakult; mitől a vizgyógyomód sem vala képes megóvni őt.

Hanem azért perczig sem szünt meg az itthoni ügyeket éber figyelemmel kísérni s nem csupán általa virágzásra emelt szép gazdaságának intézte főbb mozzanatait, de időt és kedvet tudott meríteni, kivált az erdélyi közéleti és társadalmi mozgalmakra és nevelésügyre is sokszor irányadó befolyást gyakorolni, — javító a hol kell, példával és áldozattal; minden közhasznu eszme gyámja, minden nemes törekvés meleg pártfogója. — Wesselényi volt, a ki a *kisdedovás* eszméjét Erdélyben legelőbb meghonosította s uradalmának minden falujában és azonkívül is nagy költséggel kisdedóvodákat létesített; nemkülönben a *selyemtenyészés* behozatalában is övé az első lépés. Iskolák iránti bőkezűségéről s meleg érdekeltségéről szóljanak a székely-udvarhelyi, zilahi és makfalvi gymnasiumok, Erdély ez első rendű ref. tanintézetei, melyek jelenlegi fennállásukat egyebek fölött Wesselényi nemes áldozatkészségének s személyes buzgalmanak köszönhetik. *Gazdasága*, melynek kezelése ma is az ő bölcs utmutatása vezérfonalán történik, folyvást példányul szolgál Erdélyben, hol főleg a *lőtenyészés* körüli érdemei páratlanok (e tárgyban „*Teendők a lőtenyészés körül*“ czim alatt becses könyvet is birunk tőle).

De a hosszas távollét által a dolgok menetétől szükségkép sokban elmaradva, midőn évek multán hazatért, polgári halottnak hirdeté magát. Ezentuli nézetei nem találtak rokonszenvre az ellenzéknel. „*Szózat*“ című könyve, melyben a szláv törekvésekre látnokilag figyelmeztette a nemzetet, keletnek nem igen örvendett, s bár nevét kegyelettel említették: tanácsait időnkivülieknek tartották. Elméje a magány és vakság éveiben nem vesztett sem éles-ségéből, sem mélységéből, de körülményeinél fogva a helyzettel nem lehetett eléggé tisztában s többek közt az ellenzéklet egészen a régi pártnak tekintette, holott az nemcsak az alkalmazásra, de az elvekre nézve is sokban változott.**) Igy érték az 1848-ki események, melyek hírére ő rögtön Pestre utazott, hogy segédkezzen nyujtson a megeredt szenvedélyek mérséklésére; személyét föltétlenül az akkori kormány rendelkezése alá bocsátotta; elvbarátai tanácsára megjelent az erdélyi — később a pesti országgyűlésen, — elvállalta megyéje (Közép-Szolnok) főispánságát, mint kir. biztos volt jelen a Partium (kapcsolt részek) visszacsatlásánál Magyarországhoz, s következetesen munkált a tulcsapongó irányu kello határok közt tartásán. De azon ifjuság, mely 1830-ban isteníté, és magasztalá, 18 évvel később, midőn csak tisztelnie lehetett volna, meghült iránta. Népszerűsége az események izgalmai közt egészen szétfoszlott; maga az uralkodó elemmel kellemetlen viszonyba jött. — S midőn a veszély fellegei összetornyosultak a hon láthatárán, két megtört óriást látunk kifelé tántorogni az égő házból, — *Széchenyit* és *Wesselényit*.

*) E vas-oroszlánt — Wesselényi méltó emlékjelét — a mult nyáron Gräfenbergben volt magyarok bronzal újra igen szépen bevonatták. — Z.

**) „Magyar státusférjak és szónokok könyve“ 85. l. — Z.

Ujra Gräfenbergbe költözött. Sziléziában tartózkodása alatt tíz hónapig minden közlekedéstől el volt zárva s a hazai eseményekről alig vagy nagyon sokára értesült. Érdekes adalékul közöljük itt egy jó barátjához ez időben írt leveléből a következő sorokat: „Tegnap este vevém csaknem esztendő óta első levelét. — Nem könnyelmű s nem gyáva ember bizonynyal a komor s szomorú bizonyosságot is inkább szereti a kétségek azon homályánál, melyben remények közt szenderegnet ugyan s csalhatja magát gyermek módjára a kiseszü, de a fontolni tudó mindent, tehát a leggyászosabb lehetőséget is elgondolja. A jó lelkiismeret, Isten akaratábaui megnyugvás és lelkielő malasztjait ezuttal újra érzem. Lefekvés előtt olvasók mindkettőjök gyász-sorait — s rég nem aludtam oly jól, oly nyugodtan, mint ez éjjel . . .“ (Freywaldau, okt. 7. 1850.) Csaknem két egész eseménydus év után 1850. áprilisében Freywaldauból hazafelé indulván Wesselényi, az erős mellű férfi, kinek csengő ércz hangjához hasonlót nem hallottunk sem azelőtt sem azóta, s a ki a legcsikorgóbb télben is palotája erkélyén jeges vízzel szokott mosdani, a gőzhajón tüdőgyulladásba esvén, rövid betegség után meghalt Pesten azon év és hó 21-én.

Hátramaradt két fia, kik közül a nagyobbik, Miklós, apjának szakasztott mása, jelenleg a kolozsvári ev. ref. felgymnasiunban tanul, kiváló előmenetellel. Engedje hazánk jó nemtője, hogy a nagy név nagy reményű sarjadékához kötött szép kilátások minél bővebb mértékben teljesebbé menjenek s ne kevesebb haszonnal kiálthassuk az apának, a mit a halhatatlan költő (1809.) a nagy apának kiáltott:

Tekints le hozzáuk hős eleid közül;
Lebegj körülünk, — légy szeretett hazád
Védlelke, s óh add vissza fényes
Diszeidet deli magzatidban!

Z. K.

Fráter György.

Letört az árhoz, s összecsapának a
Rontó hullámok drága hazánk felett;
Sötét felhők rejtett villáma
Eltörölé nagy idők munkáit.

Ledőlt a véd, melly annyi viszály között
Óvá nagy lelke égi erővel,
S ha megszólalt a vész sirálya,
Elvezeté a vihart honáról.

Világolt napként, rémletes éjeken,
Ravasz cselekek szórt kelevészi közt
A népnek atyja béke napján,
Büszke vezére a harc zajában.

Ha vész borongott a haza térein,
Gyűlölség, ármány, tette vezetete őt
S kiket vakított földi fénye,
Tetteiben ragyogott eléjük.

Honáért élni volt heve lelkinék,
S habár nem érté törpe jelenkora,
Türe gyanuit, átkait és
Szórt köveit fogadá jótéttel.

Lehunyt a hős, s jutalma babéra volt,
Melly ön vérével fonta körül fejét;
Le nem töré idők tusája,
S összerogyott orozók törétől.

Pihenj, emléked el nem enyész soha,
Habár a sirok éje fedezzen is
Nagy tetteidnek láng-erője
Ezredeken ragyogón világol;

S a béke-nemtő hantjaidon lebeg
Öröklő áldást kérve egekbe rád:
De a pártok tépett hazája
Még siratá keserűn halálad.

Cs . . . Kálmán.

Magyar mező Olaszországban.

Történeti emlék, HELFY IGNÁCZ-tól.

(Vége.)

Alig két évtized leforgása után alkalma jutott az olasz királynak, örvideni rajta, hogy a magyarok kibékülten váltak meg tőle.

Szép Olaszország hosszú századok óta ama különös kitüntetésben részesül, hogy birtokaért mindig több fejedelem versenyez. Koronája igen nagy s igen nehéz egy főre — mondják — bele fér abba kettő, három, tíz is. Így volt akkoriban is. II. Rudolf kisburgundi király, támogatva néhány lombardi főúr és a papság egy része által, pártütést rendezett Berengár ellen, mi annál könnyebben sikerülhetett, miután a nép a tömérdek adó miatt, melyet évenként a magyaroknak kellett fizetnie, ⁷⁾ már régóta zugolódott a kormány gyengesége ellen.

Elején csak egyes városok lázadtak föl, miket Berengár könnyen elnyomott; de csakhamar általános lett a fölkelés, és a királynak egész hadi erejét kellett összegyűjtenie, hogy a lázadók ellen mehessen.

Brescia környékén történt az összeütközés a királyi sereg és a fölkelők közt.

A győzelem ez utóbbiaké lett.

Berengár most veszélyeztetve látva trónját és életét, fölillant benne a gondolat: követni Arnulf bajor herczeg példáját, és a veszély e percében, egykori elleneinek, a magyaroknak nagylelkűségéhez folyamodni. ⁸⁾

A magyarok, kik a milyen rettenetesek és makacsok az ellenel szemben, épen olyan szelidek, jók s önfeláldozók, midőn bárátilag fordulnak hozzájuk, elfogadták az üldözött fejedelem baráti kezét és *Bogat s Dusák* ⁹⁾ nevű vezéreik alatt szép számmal segélyre siettek. Váratlanul rátörtek a lázadókra, kemény ellenállás után szétverték őket, és magát a vezért, *Giliberto* gróft fogolylyá tevén, Berengárnak átadták.

A háladatos fejedelem híven megtéríté szövetségeseinek a hadi költséget, és nyugodtan ült ismét királyi székébe.

Nyugalmát kevés ideig élvezheté. A forradalom újból és még nagyobb erővel kitört. Ő újból a magyarokhoz folyamodott, és érkezésüket bevárván, Veronába menekült, hol hívei által *Castello S. Pietro*-ban őriztetett.

Ez idő szerint Árpád már ott pihent a Kárpátok alján, ama föld ölében, melyet ő szerzett, és melynek ő adta azt a kedves nevet: Magyarország.

A vezérséget fia Zoltán viselte. Ez, mint hű szövetségesehez illik, sietve indított egy imponáló sereget Berengár segélyére. De mire a magyarok Olaszországba érkeztek, a mi a 924-diki év február elején történt, olyan kemény tél állott be, minő e szelid éghajlatban századok alatt csak nagyritkán fordul elő, s miáltal minden hadi mozgalom lehetlenné vált.

Kiszemelték tehát e nagy rónát Mantova falai előtt, melynek az a kettős előnye volt, hogy az azt környező mocsárok a sereget minden váratlan támadástól megvédték, és hogy oly közel levén Veronához, szükség esetében legott segítségére siethettek az ott tartózkodott fejedelemnek.

Körülbelül másfél hónapig táboroztak itt, nem bántván senkit sem, épen csak néha-néha csapván be a közel helységekbe élelmi szerekért, megakarván kimélni Berengár raktárait a megnyitandó hadjárat idejére.

Mindazáltal páni félelem uralkodott az egész idő alatt a mantovaiak között. A krónikairók ijedelmes sötétségű színekkel festik a lakosok akkori helyzetét. Éjjel nappal ott állottak az örök a templomok tornyaiban, hogy minden percben készek legyenek harangszóval fellármázni a várost — majd ha jönnek a magyarok. Fergeteges éjszakákon, midőn az üvöltő szél ajtókat és ablakokat megreszkettett, a nyugtalanul alvók ama kiáltással ébredtek föl: „Santa Madonna, vengon gli Ungheri!“ Szentséges Szűz! Jönek a magyarok! — A nobilek föld alá rejtették kincseiket, az aszszonyok soha ki nem jártak, a papok szakadatlanul miséztek, a Sz. András-templomból kivették azt a nagy, mesés drágaságu edényt, melyben a sz. Longinus által idehozott Urunk Szentséges Vére

⁷⁾ *Visi*, Notizie storiche, Tom. I. lib. VI. p. 295.

⁸⁾ *Szalay* szerint a magyarok ekkor már Verona előtt állottak, szintén Berengár ellen harcolandók, és csak azután tértek át ő hozzá. Az olasz történetirők erről mit sem tudnak, s egyhangulag állítják, hogy csak Berengár kérése után indította őket utnak Zoltán Magyarországba; sőt Girolano della Corte, „*Istoria di Verona*“ című munkájában (lib. IV., pag. 212.) azt állítja, miszerint Berengár Magyarországba menekült, és onnét azután a magyar sereggel együtt tért vissza Olaszországba. És ha bár ez állításban kételkedni lehet, miután hazai történeteinkben sehol nyomát nem találjuk, mégis hihetlenné látszik, hogy Zoltán katonái ma valaki ellen, holnap meg mellette harcoltak volna. Azonfelül világosan olvassuk az *Antiq. Ital.* I. kötetében „*intraverunt secundo in Italian anno DCCCCXXIV. mense february.*“

⁹⁾ Másoknál *Bugat* és *Tas*. — H. I.

öriztetett, valahová a föld alá ásták, úgy hogy százhuszonnégy évig nyomára nem akadhattak, a püspök parancsolatából templomokban és iskolákban minden istenadta nap egy, ez alkalomra szerzett, a szentséges Szűzhez intézett imát kellett elmondani, mely így kezdődött: Imádkozzál érettünk, tedd, hogy e pogány nép tőlünk távol maradjon! stb. ¹⁰⁾

Egyszerre azon hír lepi meg a Mantova előtt táborozó magyarokat, hogy szövetségesük, kiért harcolni jöttek, orozva meggyilkoltatott.

Az ilyen gyáva, undok tettektől a nemesb természetű magyar nép mindig irtózott, már akkor is. Vad düh szállotta most meg őseinket, harc és bosszuvágytól égve legott odahagyták a mantovai mezőt, Pavia felé indultak Rudolf ellen, és rettenetesen megbosszulták szövetségesük erőszakos halálát. Martius 21-dikén az olasz királyok akkori székvárosa a magyar fegyvereknek esett áldozatul ¹¹⁾.

Visszajöttükkor újból meglátogatták a szép rónát, melyen kiteleltek. Három napig pihentek itt. A mantovaiak ijedtsége, a páviai borzasztó eset után még nagyobb volt mint ezelőtt. Már nem is akarták bevárni jöttüket, hanem követséget küldtek ki hozzájuk dus ajándékokkal és ama kéréssel: kimélnék meg a szegény várost, mely ugyanis késznek nyilatkozik, nekik minden kívánságukat teljesíteni.

A magyarok — így szól a néphagyomány — igen nyájasan fogadták a követeket s azt mondták nekik, hogy mielőtt kérésükre választ adnának, meg akarnak róla győződni, hogy vajjon igazán készek-e a mantovaiak nekik minden kívánságukat teljesíteni.

A szegény követek reszketve várták a vad harczfiak követelését.

„Holnap délben jöjjenek ki Mantova előkelő urai és hölgyei mihozzánk — ebédre.“

Fölösleges mondanom, minő báméskodással értesültek a követek és későbbben a város előkelői e rendkívüli meghívásról.

Helyzetükben nem tehettek egyebet, mint azt elfogadni. A magyarok vig poharazás közben várták őket, barátságosan fogadták, megosztották velök tábori ebédüket és végre úgy bucsuztak el tőlük: Menjetekek békével, a magyar soha sem bántja azt, a ki bizalommal fordul hozzá.

¹⁰⁾ Agnelli, Annali di Mantova, lib. VII. — Szerinte a magyarok mégis ostromolták, bevették és kegyetlenül kizsákmányolták a várost. De ez állítást a leghitelesb mantovai történetírók, mint Volta, Visi, Gionta, Doresmondi, Arrivabene stb. egészen alaptalannak és költöttnek bizonyítják.

¹¹⁾ Liutprand, s utána több hazai írók is, Pavia bevételét a magyarok által marcius 12-dikére teszik; de egy ama korból való pergamen, mely Muratori „Antichità Italiane“ című gyűjteményében látható, világosan mondja, miszerint az csak 924. március huszonegyedikén történt.

Más nap odahagyták a mantovai mezőt s utjokat haza felé vették, megigérvén az olaszoknak, hogy soha többé be nem csapnak országukba.

Szavukat meg is tartották.

A mantovaiak pedig ez esemény örök emlékeül, tanácsgyűlésileg elhatározták e mezőt úgy elnevezni: *Il prato d'Ungheria*, Magyarország mezeje. Azonfölül pedig Isten iránti háládatosságból, hogy a pusztító harcosok szívét irántuk annyira megszelídítette, ama helyen, hol a vezérnek sátra állott, templomot emeltek, melynek az volt a neve: *San Pietro in Ungheria* ¹²⁾.

* * *

Azóta sok évszázad folyt le, a magyar név többé nem ijeszti Európa népeit, templomokban s iskolákban sem mondanak többé imát — tőle való félelemben, hanem ellenkezőleg, mindenki szeretettel és tisztelettel beszél róla, — és ha történik, hogy valamelyik imába az ő neve is belevegyül, az bizonyosan csak azért történik, hogy javáért imádkozzanak, multját elfelejtették, az emlékére épített templom falai leroskadtak, a mezőn hol egyszer a magyar leventék szilaj paripái tomboltak, most szelid báránycák és juhok legelésznek, a róna története rég feledésbe ment, a legszorgalmasabb történetírók kifelejtették azt vastag kötetekből, csak itt-ott találni egy-egy szót róla; egyedül a nép, e leghűbb történetíró, maig megőrizé emlékét és nevét.

Szép, tavaszi esténken kísétálva, virágot szakítok e mezőről, reá merengek és gondolom: talán épen egyik ősrünk poraiból nőtt ki e virág!

Vándorlások Szepesmegyében.

(A Dunajecz és Poprád völgyei.)

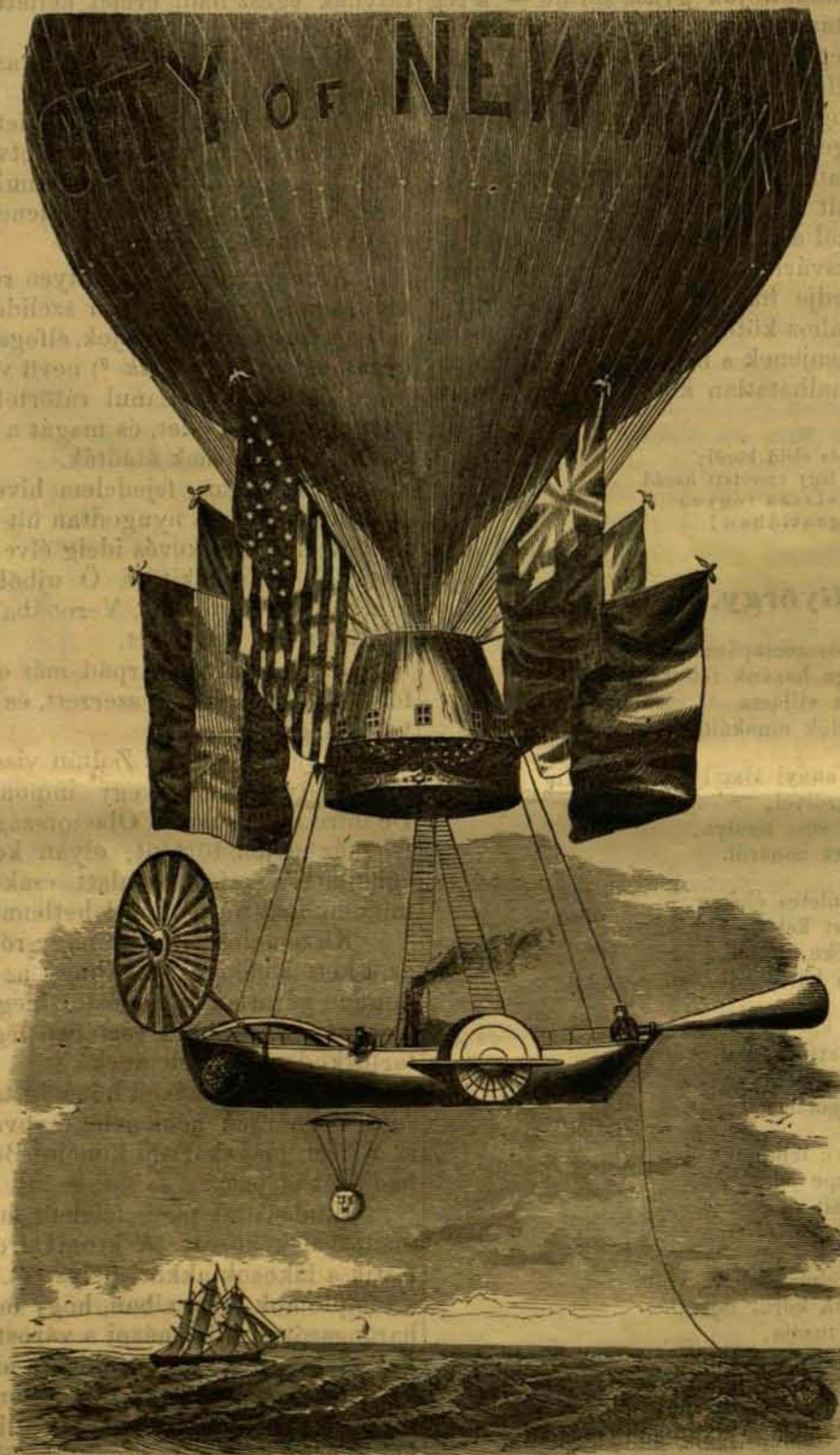
(Folytatás.)

Folytassuk vándorutunkat hazánk regényes határszélén. Ezuttal csak pár sort adunk rajzainkhoz.

A mult alkalommal bemutatott nedeczi váron és Ófalván is alul a lazaczairól (Lachs) ismeretes Dunajecz folyó mentében, a meredek sziklafalak és tornyosodó bér-

csek pompás látványt nyujtanak. — Az itt *Peninna* vagy *Penini* nevet viselő hegyláncz sora, mindinkább szűkítve a völgyet, több órányi kanyarodásokba készíti a folyó medrét, míg végre Galliába tér át. Kik a Rajna és Felső-Ausztria Dunatájait szemlélték, azt mondják, hogy ez hasonlíthatlan meglepőbb látvány. Pedig mennyit irtak amazokról, hány maradandó becsü művekben örökíti azokat a művészet és költészet! mig ezen mi gyönyörű vidékünk

¹²⁾ Jelenleg a templom már nem létezik, legalább *esen név* alatt nem; de az idevaló levéltárban két okmányt találtam, melyek mutatják, hogy 1524-ben még fennállott, későbbi nyomokra még nem akadtam; egyébiránt valószínűnek tartom, mikép az ugyanazon a helyen állott, hol most, *Cittadella* közepében, a kis sz. Mihály-templom áll. H. I.

Lowe léghajója. — (Lásd a szöveget 32. lapon.)

folyvást ismeretlen. Különösen szembeűnő ama hegy, melynek gúlaalaku sziklái fokont magasbra emelkednek; olyan mint valami megkoronázott hegy, mely a *Korona-hegy* nevét méltán viseli. Hű képet nyújt róla a mai számunkban közlött rajz. *)

Zrinyi Miklós, a szigetvári hős.

Történeti rajz

PAULER GYULÁ-tól.

III.

Csata Babocsánál. Korotna bevétele. A bánágról leköszön, Ali basával pártbajt akar vinni Szigetvári várnagy lesz, a nádorságra vágyik. Harczai a törökökkel. Beszéde a háboru mellett. Miksával összevesz. A segesdi, siklósi útközetek.

Aközben lejárt az öt évi fegyverszünet Ferdinánd és Szolimán közt, s a törökök a dunántuli résznek védbástyája ellen indultak. April 1-én 1556 Ali budai basa ostrom alá fogta Szigetvárt, melyet 200 huszár és 800 gyalog a horvát Stanics Márk alatt védelmezett. A vár felmentésére Nádasdy Tamás, most már nádor, Kanizsánál magyar és német seregeket gyűjtött. A király parancsára Zrinyi 1000 huszárral hozzá csatlakozott. Az egész sereg, 15000 ember, jun 19-én Babocsa alá indult, hogy Alit Szigetvár ostromától elvonja. Mig Amhát bég a várban a magyarok és németek ágyutüzét vitézül kiállotta, Ali jul. 20-án reggel a Rinnya partján megjelent, mely folyó

mocsárokat képezve, Babocsától keletre a Drávába szakad. Váratlan megjelenése készületlenül találta a keresztény sereget. Zrinyi Miklós csapatjával az első sietett a folyamhoz; mert a bánoknak dicsőséges kiváltsága volt, vezetni a magyar sereg előcsapatát. A távolság a két part között alig volt 15 lépés és két gázló oly széles, hogy 4—5 lovas egymás mellett elférhetett. Itt és a mocsáron a törökök már megkezdék az átmenetelt, midőn Zrinyi 11 órakor megjelenésével visszaso-

ritá őket. Uj meg uj csapatok nyomultak előre, megkísérteni az átmenetelt, de a magyaroknak jól irányzott puskatüze legyőzhetően akadályuk volt. — Zrinyi szóval, példával

lelkesíté vitézeit. Lovát kilőtték alóla, bő mentéjét golyók furták keresztül, s vitézsége magára vonta a törökök bámulatát. „*Ki vagy?*“ kiáltá rá tulról horvátul a verőcei bég. „*Zrinyi Miklós! vidd Alinak üdvözlétemet!*“ volt a gróf büszke válasza.

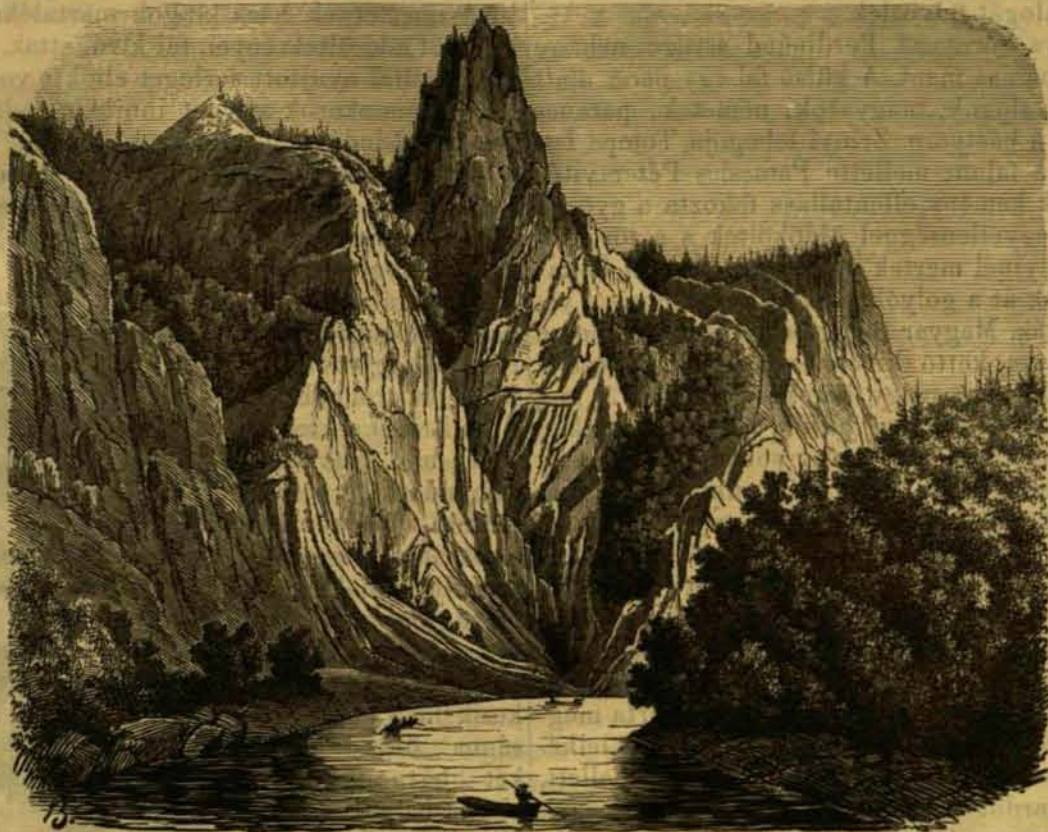
Este felé Nádasdy egész hadával levonult a Rinnya partra; tul az egész török sereg mutatkozott, de az éj általános összecsapást meggátolt. Egyes lövések zavarák csak meg a csöndet, midőn Zrinyinek egy lovas Ali viszonüdvözlését meghozá. A haditanácsban, melyet Nádasdy, Zrinyi, Tahy Ferencz, Pethő János és a német vezérekkel tartott, határozattá lön, hogy reggel a szomszéd lejtős hegyoldalon, szekér-várral biztosítván hátukat, várják be az ellenség támadását. A törökök korán reggel átnyomultak. Zrinyi hevesen rájuk rohant, de sorikat segélycsapatok nem engedék megbomlani. Majd nagy erővel támadásra mentek át, és Zrinyit kis csapatjával

elülről hátulról dühösen szorongatták. Veszélye nőttön nőtt, mire Nádasdy kibontá a királyi zászlót, és Telekessy Imre a törököket a győri lovassággal megrohanta. Magyarok, németek vetekedve harczoltak, verték a törököket. Zrinyi kivágta magát a tömegeből, s az egész ozmán sereg, mely harmincz ágyu tüze mellett a folya-

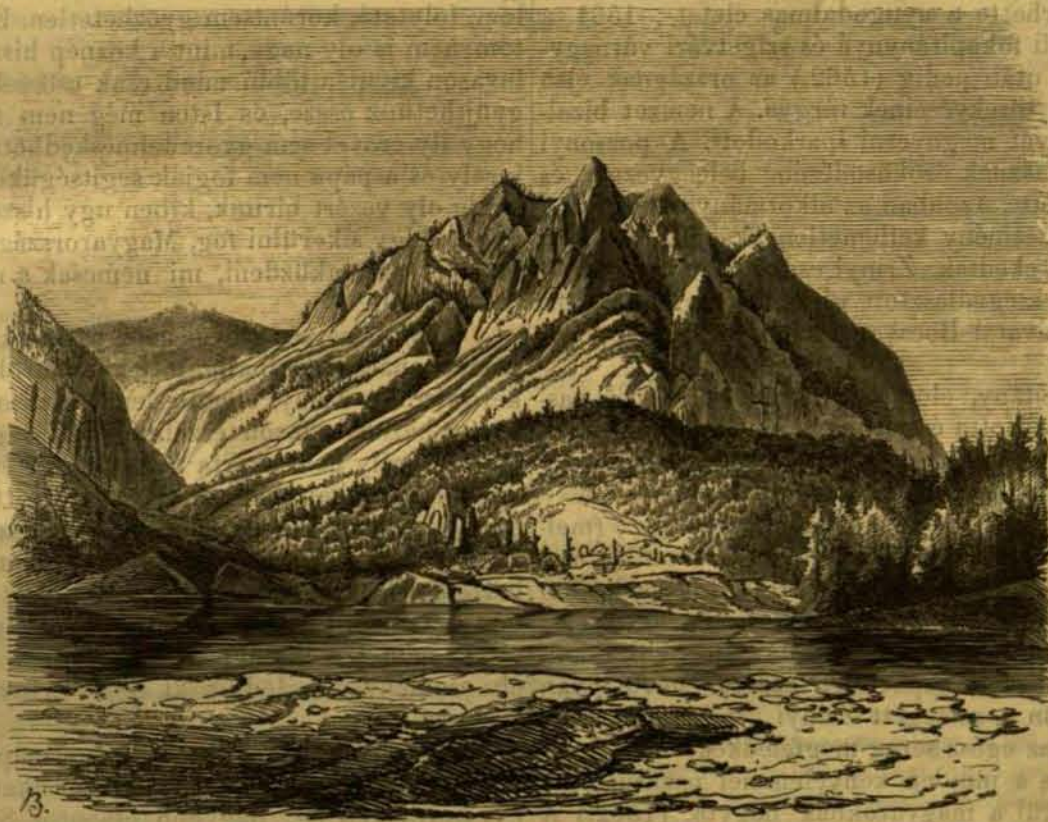
mon átkelt és a mieinket hátban fogta, nem volt képes a győzedelmet tőlük elragadni.

A válságos ütközetnek e kimenetele nagyrészt Zrinyi Miklós érdeme volt. Mint értelmes hadvezér azonban belátta, hogy ágyuk nélkül aligha fog sikerülni másodszor is kiállani az ellenség rohamát. Nádasdy, e nézetét pártolá és a haditanácsban visszavonulásra szavazott. — Kanizsán vette Ferdinándnak dicsőséges levelet, az értékes ékességeket, melyeket a király a hősnek küldött „*kinek katonái hűségével és vitézségével nemcsak korunk, de még a dicső hajdanna példányait sem lehet összehasonlítani.*“

A sereg egy hónapot töltött Kanizsánál,

Vándorlások Szepesmegyében : 2. Penini hegyláncz.

Vándorlások Szepesmegyében : 3. Penini hegyláncz : Koronabérez.

*) E rajzok készítője Boem Tivadar, Szepesmegyében Lőcsén lakó derék festész hazánkia. Tőle vettük a Dunajecsvölgyi tájképeket. Különösen sikerült az első (Nedecz és Csorsztin vára), s a még ezután következők. Ezeknél csinosabb metszettel külföldi lapokban is ritkán találkozunk. Reméljük, hogy Boem ur a Felföld több más regényes szépségével is meg fogja ismertetni a magyar olvasó-közönséget. Szerk.

tevékenyen csak a viszálykodásban, mig Ferdinánd főherczeg, a király második fia a fővezérséget névleg átvevé és személyesen ismerni, tisztelni tanulá a férfit, kiről atyja két év előtt az idéztem szavakban nyilatkozott.

Az ifju herczeg föllekesíté a magyarokat, mert ismerék nyilatkozatát: „hogy csak elfajult ember lehet az, ki e szép hazáért mindenkor halni nem kész.“ A haditanácsban elhatározzák, hogy a szomszéd Korotna várát veszik meg; s midőn Sforza Pallavicini, Utissenics egyik gyilkosa, vonakodott a veszélyes vállalattól, Zrinyi késznek nyilatkozott az előcsapat vezetésére, s részvételét mindnyájan mint a siker zálogát üdvözlék.

Korotnát kettős bástya környezé. Ferdinánd serege néhány golyót vetett a várra és rohamra ment. A külső fal egy percz alatt meg volt véve, lovasok, gyalogok, magyarok, németek, parancs nélkül vetekedve rohantak a bástyára. Zrinyi lobogója, Tompa István kezében, volt az első a falon; mellette Patacsics Péter vitéz hadnagy tört föl. A törökök kemény ellentállása fokozta a győzők dühét. A németek ádáz kegyetlenséggel öldököltek s a törökök csak a magyaroknál és Zrinyinél mertek menedéket keresni. Sokat a magyarok karjaiban furtak át a golyók, és volt eset, hogy a védenczet a védővel legyilkolák. Magyar főveg sem mentheté meg a szerencsétleneket, kik ötszázan, kettő kivételével, mind áldozatul estek, s akkor a németeknél a kincsvágy kerekedett fölül. A magyarok undorral és föllázadt kedélylyel látták, mint keresnek a német katonák a törökök beleiben elnyelt aranyokat. Ez ocsmány szokás, mely Korotnánál kezdődött, a török háboruknak százados folyama alatt a németeknek állandó hibája és szennyfoltja maradt. (September 1556.)

Korotna megvétele annyira elrémité az ellenséget, hogy Szigetvár ostromával ütközet nélkül fölhagyott. September végén a keresztyén sereg föloszlott és Zrinyi visszatért Horvátországba. A következő év elején (1557.) lemondott a báni hivatalról és Magyarország tárnoka lett, mely hivatallal a király, érdemeit akarta megjutalmazni. Új hivatala inkább ösztönözte, mint kielégítette lelkének nagyravágyását s a szabad királyi városok ügyei mellett, melyekben bíráskodott, a kardot le nem tevél

Birtokai a határon folytonos érintkezésben tarták a törökökkel. Álnokságuk haragra lobbantá őt; összevissza gazemberezte a boszniai barát, mert foglyok kiváltása miatt összekoczczt vele. A vén Ali vérrel kívánta lemosni gyalázatát és Zrinyi a párbajt a királyi tilalom daczára elfogadta. A kitűzött napon számos fegyverrel Kaproncza mellett a küzdőtéren megjelent, de Alira hiában várakozott.

A török megfontolá az erők aránytalanságát; a veszélyt és életét hivatalán megváltván, Konstantinápolyba menekült.

Zrinyi nem sokáig türhette a nyugodalmas életet. 1561. a király, kívánatára, dunántuli főkapitánynya és szigetvári várnagygyá tette, Nádasdy halála után pedig (1562.) az országnak első méltósága, a nádorság, lett törekvéseinek tárgya. A nemzet bizalmát bírta: a fejedelem kegyét megnyerni iparkodott. A pozsonyi gyűlésen 1563. a Habsburgháznak örökösödésébe beleegyezett, és népszerűségét is kockára tette. Azonban az alkotmányos királyság lényegéből folyó nádori intézmény kellemetlen akadály volt ott, hol korlátlan uraságra törekedtek. Zrinyi csak mint tárnok-mester vitte september 8-án a megválasztott új király, I. Miksa előtt az arany almát s a nádori hivatal Bocskay idejéig betöltetlen maradt.

Mint szigetvári várkapitány, elődének Stansics Márknak vasíngét és kardját magához váltotta és tetteiben az elhunytak szelleme lelkesíté. Zrinyi az egész környéktől távol tudta tartani a törököket, s mely napon velük összecsapott, diadalnak napja volt.

Kalandozásainak gátat emelni pozsegai Mohamed bég, (melléknevén az oroszán, híres vitéz, gyöngéd költő) a Dráván tul Monoszlónál várát kezdett építeni. E hirre Zrinyi 1000 lovassal, 2000 gyaloggal, Tahy Ferenczcel, a babocsa várnagy-, Perneszivel a Dráván titokban átkelt és a munkát félbenszakítá. A törökök csatarendben fogadák Tahyt, ki az előcsapat élén *császár* nevű lován ellenük rohogott; de midőn a rettegett Zrinyi a jobb szárnyon, nyomban utána megjelent, az egész sereg meglepedkezvén régi dicőségéről, hátat fordított, s a minden kényelemmel pazarul ellátott tábornok kardesapás nélkül a magyaroknak hagyta. (1562.) A törökök ezután csellel törekedtek Zrinyit megejteni, de tapasztaltsága és szerencséje terveiket meghiusítá. A szigetvári őrség egyre folytatta kalandozásait, azonban nemcsak ellenséges, de hazai földön is. A harcosok, kik diadalról diadalra mentek, ritkán kaptak zsoldot, és akkor sem annyit, a mennyi őket megilleté. Bécsben nem törődtek, mivel tartják a végek őreit. Zrinyi sokszor saját er-

szényéből fedezte a hiányt, máskor megengedte, hogy rablásokban keressenek kárpoztást.

Az elvadult hajduk és huszárok ilyenkor keresztyént, törököt egyaránt sanyargattak. Zrinyi, tündöklő előkép a csatában, nem volt alkalmas, katonáit a törvény tiszteletére tanítani. Maga vezette őket Tahy Ferencz házára, és parancsára történt, hogy a főlovászmesternek háza lángok martalékává lett, és árnyékot, gyümölcsöt adó ültetvényei, fái kivágattak. Tahy egykor lakománál a Zrinyi által nyújtott serleget ellökte volt.

„Nem akarok mérget inni!“ mondá keserűen sógorának, s e szavakkal indokolá Zrinyi rablójárátát.

Hasonlókat tettek a törökök az ország más részeiben, bár Ferdinánd a békeért évenként 30,000 aranyat fizetett. Utódja Miksa

(1564.) szerette a békét, melynek tartatlanságáról a hazafiak és köztük Zrinyi rég meggyőződtek. Mindjárt trónra lépte után Zrinyi a királyi tanácsban hevesen kifakadott. „A török, mondá, a békét naponként megszegi; pusztít, rabol és az ország határait csonkítja. A szerződésekről csak akkor emlékezik meg, ha igazságos önvédelmünket hitszegésnek akarja bélyegezni. — Mivel az eddigi kötések szerint Szolimán tartozunk, adjuk meg, de készülnünk harczra. — Szolimán mindenestre kardot ránt, mert gyűlöli a magyart. A török hatalom, folytatá, korántsem győzhetetlen. Ezt tapasztalásból mondhatom; nem is oly nagy, mint a köznép hiszi. 12,000 jancsáron, 30,000 lovason kívül a többi mind csak csöcselék. Mi hetvenezer embert gyűjthetünk össze, és Isten még nem fordult el annyira tőlünk, hogy ily erővel sem győzedelmeskedhetnénk. A hatalmas spanyol király és a pápa nem fogják segítségüket megtagadni, felségedben pedig oly vezért bírnak, kiben úgy hiszem, minden kellék megvan. S így sikerülni fog, Magyarországnak régi szabadságát, régi határait visszaküzdeni, mi nemcsak a mi, de a németeknek is érdekében áll.“

Zrinyi erélyes szavai nem oszlaták a király kétségét; inkább német tanácsosaira hallgatott, kik a töröknek erejét rettentő színekkel rajzolák. Zrinyi elégületlenül távozott Bécsből. Elégületlensége nőtt a hazafiak hason érzelmével. Haragját magán indokok nevelek. A király nem akarta Szigetváron épült lakát nemesi kuriává emelni, sem a katonák zsoldjára fordított pénzt megteríteni. 1566. év elején letelt szigetvári kapitányságának ötödik éve, és Zrinyi a királynak megüzente, hogy minden hivataláról lemond. A király nehezteléssel, haraggal fogadta e hirt, mert tán a veszélyes pontra német urat nem talált. Kijelenté, hogy míg a német országgyűlésről vissza nem tér, Zrinyinek Szigetváron kell maradni; idő közben oly események fejlődtek ki, hogy Zrinyinek a hazaszeretet tiltá a távozást.

A törökök, míg Miksa Konstantinápolyban alkudozott, mindig merészebbekké lettek, s kalandozásait Győrig kiterjeszték. Zrinyi áprilisben egy nagyobb csapatot Segesdnél megtámadott. A csata, melyet mindkét fél irtóztató zajjal és elkeseredéssel kezdett, négy óráig tartott, és a törököknek vereségével végződött. Nagyobb részük a csatatéren maradt; a menekvők Pécsig vivék a rémületet. Azonban a törökök hamar visszanyerék bátorságukat, melyet a bécsi udvarnak tulságos, süketlen engedékenysége növelni segített. Alig szállíták le a végekben a katonaság létszámát,

Miksa király.

midőn Szolimán hadat üzent, és hatodszor indult Magyarország ellen (ápril végén 1566.)

Junius közepe táján kémekek tudósíták Zrinyit, hogy Szolimán Magyarországhoz közeledik *kétszáz ezer* főnyi seregével, mely egy

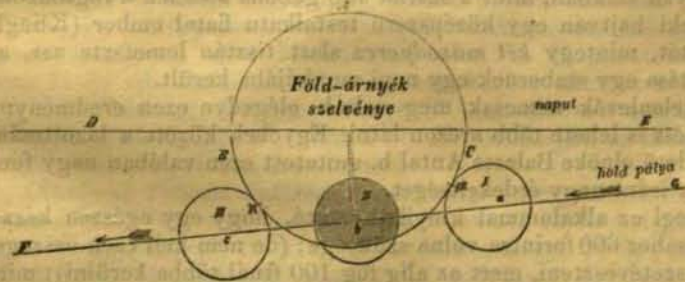
Alapi támadása a siklósi völgyben.

csatolta, és 1000 gyalogot, 500 lovaszt megindított. Vezér unokaöccse *Alapi Gáspár* volt, kinek idomtalan testében nagy hadvezéri lélek lakott; mellette a szigetvári vajdák *) közül *Kovács Miklós*, *Palacsics Péter* és *Paprutovics Farkas* vettek részt a vállalatban. A kis seregnek előcsapatja azon hittel tért vissza, hogy a törökök a siklósi völgyben mély álomban fekszenek. Jun. 17. hajnalban Alapi a táborát megrohanta. A zavarban nem csata, hanem mészárlás fejlődött ki. Skander, a siklósi bég a sötét éjben nem mert kaput tárni honfitársainak, kik majdnem mindnyájan elhullottak. Mehmet, a vezér, álmából fölriadva fegyvert ragadott; a viadalban jobb kezét levágták, a földre lenyomták és fejét vették. Sok ló és öszvér, aranyos, ezüstös szövetek, más drágaságok, 1700 darab arany készpénzben és két bibor zászló, nyelén a szandsák neveivel, a győzők kezébe esett. Szigetváron nagy volt az öröm; hasonló győzelmet, hasonló zsákmányt már rég nem nyertek a törökökön.

(Folytatása következik.)

Látható holdsötétülés február 7-én 1860.

A folyó évi február 7-én reggel bekövetkező, Európa, Afrika s Amerikában látható holdsötétülés folyama az ide mellékelt rajzban van előtüntetve:

ABC a földárnyék keresztmetszelve, mely szelvényt a hold középpontján az árnyéktengelyre tett merőleges síkban kell képzelni, *DE* a napút, *FG* pedig a holdpálya. A hold a nyíl irányában haladván, az *I* állomáson *m* pontban az árnyék szélével érintkezik, s a fogyatkozás kezdetét veszi, a mi budapesti órajárás szerint reggeli 2 óra 17' 40"-kor történik. Tovább hatolván a hold, mindig jobban nyomul a föld-árnyékba, míg a *II*-vel jegyzett helyhez nem jut. Itt éri el a tűnemény legnagyobb fokát s a fogyatkozásnak közepe van 3 óra 44 percz s 51 másodperczkor, mely alkalommal az elhomályosított rész legnagyobb szélessége $97\frac{75}{100}$ hüvelyknyi, megjegyezvén, hogy a hold átmérőjét 12 egyenlő részre szokás osztani, s minden egyes részt hüvelyknek nevezni. E fogyatkozás tehát részletes. A fentemlített helyet elhagyva a *III*-l jelelt ponton másodszer érintkezik *n*-ben a hold az árnyékszállal 5-óra 12 percz 2 másodperczkor s a sötétülés végét éri. A számítás jelen esetre a föld-árnyék átmérőjét az illető helyen 1268, a hold középpontjára

nak utját az árnyékban 809 s a holdtávot földünkötől 48148 mérföldnek adja. Továbbá az árnyék terüje, melyen a hold valóban keresztültörtet, 319259 négyszög mérföld.

A fogyatkozás ideje Magyarország s Erdély néhány helyeire vonatkozólag az alábbi rovatban van egybeállítva középidejben, miért is nem lesz felesleges megjegyezni, hogy az időegyenlet febr. 6-án délben + 14' 20". Tehát a kerek óráknak 12 óra 14 percz s 20 másodperczet kell mutatniok, midőn a napon épen dél van.

A) Magyarországi helyek sötétülése.

	Kezdeté:			Közepe:			Vége:				
	óra.	percz.	m. percz.	óra.	percz.	m. percz.	óra.	percz.	m. percz.		
Baja	2	17	19	—	3	44	30	—	5	11	41
Becskerek	2	23	3	—	3	50	14	—	5	17	25
Debreczen	2	27	57	—	3	55	8	—	5	22	19
Eperjes	2	26	31	—	3	53	42	—	5	20	53
Eger	2	23	0	—	3	50	11	—	5	17	22
N.-Győr	2	12	1	—	3	39	12	—	5	6	23
Késmárk	2	23	12	—	3	50	23	—	5	17	34
Kanizsa (n.)	2	9	26	—	3	36	37	—	5	3	48
Kalocsa	2	17	23	—	3	44	34	—	5	11	45
Komárom	2	15	0	—	3	41	11	—	5	8	22
Losoncz	2	20	9	—	3	47	20	—	5	14	31
Mohács	2	16	15	—	3	43	26	—	5	10	37
Pápa	2	11	20	—	3	38	31	—	5	5	42
Pozsony	2	9	54	—	3	37	5	—	5	4	16
Szék.-Fejérvár	2	15	8	—	3	42	19	—	5	9	30
Szathmár	2	32	59	—	4	0	10	—	5	27	21
Szeged	2	22	9	—	3	49	20	—	5	16	31
Temesvár	2	31	25	—	3	58	36	—	5	25	47
Tolna	2	16	39	—	3	43	50	—	5	11	1
Veszprém	2	13	3	—	3	40	4	—	5	7	25

B) Erdély nevezetes helyei.

Kolozsvár	2	35	47	—	4	2	58	—	5	30	9
Medgyes	2	38	57	—	4	6	8	—	5	33	19
Vásárhely	2	39	51	—	4	7	2	—	5	34	13
Szász-Sebes	2	31	50	—	3	59	1	—	5	26	12
Szeben	2	38	5	—	4	5	16	—	5	32	27

Falcay István, h. mérnök.

Történelmi böngészet.

2. — (*Ipar- és művészeti tárgyak terjedése.*) Az első nyomdát hazánkban Mátyás király alapította, és létesítésével rokonát Geréb Lászlót, a tudós erdélyi püspököt bizta meg; a nyomdász Hesz J. volt. — Ezen nyomda elnyeszte után nem létezett hazánkban nyomdászat 1583-ig, midőn Honti Ján. Bazelből Brassóba minden a nyomdászathoz szükséges készüléket hozván, megkezdte a nyomdászati működést. Saját munkáin kívül Luther munkáit is kinyomatta, valamint több más vallásos műveket is. Példáját többen utánozván, a 17-ik század első tizedeiben 28 nyomda volt hazánkban, tudnillik: Bártfán, Zólyomban, Világosváron, Csepregen, Keresztúron, Galgócson, Németújváron, Sárváron, Ujszigeten, Alsó-Lendván, Somorján, Pápán, Monyorókeréken, Lőcsén, Nedeliczen, Kőszegen, Debreczenben, Visolyon, Nagyváradon, Kassán, Semtén, Jobbágy-Ujfaluban, Kolozsvártt, Gyula-Fehérvártt, Brassóban (Cornides-Bredeczky Sesler).

Az első *papír-gyár* 1546-ban Brassóban alapított Fuchs János bíró és Benkner János által; Magyarországon az első papírgyárt Spielberg Samu orvos hozta létre Tepliczka faluban, Liptóme gyében.

1613-ban Enyedi Egyed, erdélyi születésű művész, egy gyűrűben oly órát készített, mely nemcsak az órákat verte, hanem a hold s égi-testek járását is mutatta. Ezen remekművet Szapolyai János Szolimán szultánnak ajánlódta. — 1576-ban halt meg Paduában Graevé Bálint, jeles *hegedű-művész*, ki sarköve szerint hazánkban született. Ugyanezen időben élt Miska Bálint, a nagyhirű löcsei *orgonás* és orgona-készítő is.

1595-ben (Rudolf Decr. 6., Art. 34) törvény hozatott, hogyha *markotányosnő* találta a táborban, zsákba varrassák s vízbe dobassák.

A *kukoricza*-termesztés 1611. körül kezdetet meg Erdélyben, s mivel Törökországból hozatott be, török búzának nevezetett.

Sáfrány ezen időben nagy bőségben természetetett, nemesak az alvidéken, hanem Nyitra-, sőt Trencsénmegyékben is. Nevezetes kereskedés üzetett vele Bécsbe, fontja 14 ft. volt. — Ugyanezen időben évenként 80,000 *vágómarha* hajtattott ki hazánkából Bécsbe és Németországba.

Az első *pipát* és *dohányt* 1571. küldte a szultán Báthory Kristóf erdélyi fejedelemnek. Hasonló ajándékot kapott Bethlen Gábor is, de a dohányzás rendes kezdete Erdélyben s hazánkban I. Apaffy Mihály korára esik.

1583. körül száz után hét volt a rendes *kamat*, így vett fel kölcsön Ballassa Farkas 12,000 ftot a kir. kincstártól.

*) Vajdák alatt mindig a gyalogság századosai értetnek.

T Á R H Á Z.

Lowe léghajója.

Rajzaink Lowe ur azon mindenféle nagy figyelmet gerjesztett óriási, eddig legnagyobb léghajóját tüntetik fel, melyen Amerikából Európába szándékozik átrepülni. A léghajó neve „Uj-York város,“ a gömb átmérője 130 láb, magassága 200 láb, sulya 70 mázsa, befogad 725,000 köbláb gázt és 400 mázsa sulyt fölemel. E roppant gömb készítésére 6000 rőf kelme ment fel. — A gömböt kötélnálzat veszi körül, melyen alul a kosár függ s ezen alul még egy gőz-sajka látható (1. rajz.) A kosár, melynek belsejét 2. rajzunk mutatja, spanyol nádból készült s vászonnal van bevonva. Benne a fal mentében köröskörül pamlag áll s e felett üvegablakok alkalmazvák. Térs ládáknak az élelem áll; van benne kályha is, melyet nem fával vagy szénnel, hanem mésztöltés által fűtenek. E kályhában főzőkészülék is van alkalmazva.

A kosár fenekén csapóajtó van alkalmazva, melyen át, két kötélletrán, az alant függő csónakba juthatni. Ez egy új találmányu mentőcsónak, 30 láb széles, 4 láb mély, mely kaucsukkal van bevonva. E csónak egyébiránt gőzcsónaknak nevezhető, mert van egy négy lőerejű, szénnel s szeszszel fűtendő gőzgépe. A csónak egyik végén egy széles evező látható, másik végén pedig egy esernyő alakú kerék, ez a hajtókerék, mely a léggömb irányzására szolgál. E kerék átmérője 8 láb. Elővigyázatból még egy ilyet visznek magukkal az utazók. E csónakban 10 személy számára hat hó élelmet és vizet fognak az utazók elhelyezni. Van egy horgonyuk is, mely egy mázsát nyom.

A Lowe-féle léghajó belseje.

A különböző légfolyamok észlelésére egy különös készüléket használnak. Áll ez hosszú kötélnél, egy csomó ónnal végén. A kötélnél számos zászlócskát kötnek, s a kötelet a csónakból messze lefogva, a zászlócskák állása a légrétegek folyásának irányát fogják mutatni. És így az utazók képesek lesznek kikutatni, a nekik kedvező irányu légfolyást, hogy léghajójukkal e légfolyamba ereszkedhessenek.

Száz apró szállernyőt s kaucsukzacskót is visznek magukkal s ezeket, mint rajzunk épen mutatja, leeregetik azon hajókra s városokra, melyek felett a léghajó elhalad. E zacskók leveleket fognak tartalmazni, melyekben a léghajó-utazásának visztontságai s egyebek lesznek leírva.

A merész Lowe azon légrétegbe akar hajójával fölemelkedni, mely szakadatlanul nyugatról keletre ömlik s ha ez sikerül, akkor három nap alatt Spanyolországba remél érhetni; de ha e légfolyamból kizavartatnék, akkor Afrika vagy Anglia partjain vél kiszállhatni.

Egy új-yorki újdonság is megy az utazókkal, ki az utazást a legkörülményesebben leirandja. Visznek magukkal postagalambokat is, melyeket időről időre levelekkel Uj-Yorkba visszaeresztenek.

Lowe a fővállalkozó, még csak 27 éves, ki nagy szenvedélyvel a vegytant tanulmányozta s igen korán a léghajózásnak adta magát. Már 36 szerencsés, kisebbnagyobb légutazást tett és az Európába utazáshoz már több mint egy év óta készül. Nagy léghajója már egészen elkészülve áll Uj-Yorkban s most pénzért mutogatja, de az elutazás határideje még nincs megállapítva.

Próbaaratás szobában.

Az öreg Kliegl József, azóta, hogy pár év előtt, kiváltképen ezen lap olvasóinak meleg pártfogása következtében a nemzeti muzeumba juttatá hangjegyző gépet, csendes visszavonultságban élt a Kárpátok tövében egyik leányánál, unokáival játszva, s új találmányokon törve ősz fejét; s ime egyszerre ismét Pesten termett a mult őszkor, és hozott magával utitáskájában egy gyalog aratógépet, vagy jobban mondva, legújabb találmányának mintarészzeit, mely találmánya nem más, mint embererőre kiszámított aratógép.

Alig terjedt el hire, hogy az öregurnak ismét valami új találmánya van, tüstént híven megírták és leírták egymástól az újdonság urak ezen újdonságot, meg is sajnálgatták a jó öreget, hogy olyan csekély pártolásban részesül, hogy annyi szűkölködéssel kell küzdenie; s addig sajnálták és sópánkodtak felette, míg ő maga nyilatkozott a „Magyar Gazda“-ban egyszerűs mind rövid, számokkal támogatott ismertetését adván új találmányának.

A velős nyilatkozatból csak azt emeljük itt ki, hogy Kliegl számítása szerint ezen aratógéppel egy ember könnyen learathat 3 óra alatt egy hold gabonát! s hogy neki legalább 150 ft. kölcsönre van szüksége egy olyan mintagép előállítására, a melylyel eszméje életrevalóságát kimutathassa.

A „Magyar Gazda“ szerkesztője maga is értelmes gazda levén, a szmitásokból mindjárt felfogta a találmány fontosságát, s felszólítá olvasóközönségét a szükséges 150 ft. összeadására, mely „elvégre áldozatnak sem sok.“

Azonban az adakozások összegyűlését megelőző a Gazdasági egyesület, adván Klieglnek 150 ftot, mintagépének előállítására (a b. Sina-féle adományból). És Kliegl mult október hó óta furva faragva, próbálgatva szűk szobáskájában mintagépét, végre odáig jutott, hogy mult vasárnap bemutathatá gyalog aratógépe mintáját, a Köztelek kis teremében az erre kiküldött bizottmányoknak.

Azt megemlitenünk is fölösleges, hogy ez nem a gép próbája, hanem csak az eszmének s gyakorlati kivihetőségének és alkalmazásának bemutatása volt; és így valamint nem egészen illetékesen jelentek ott meg a bizottmány tagjai és meghívott egy-két bizalmas ismerősön kívül mások is; ép oly indiscret dolog lenne, a gépet ezen próba után megítélni.

Itt még most csak arról lehet szó, hogy metsz-e, és hogyan metsz az új rendszerű gép? Erre pedig örömmel felelhetjük azt, hogy: igenis metsz, még pedig meglepően jól.

Hogy némi fogalma lehessen az olvasónak ezen szobában tartott aratósról, elmondjuk röviden, hogyan volt az lehetséges; előre bocsátván azt, hogy a gép 3 1/2 láb széles, targonczaalakú, s úgy is kell a gabonának tolni metsző részét, mint a targonczát toljuk. Motólája, mely a talponálló gabonát a kések felé hajtja, fölül van alkalmazva, s a targoncza lapos fenekére hulló levágott gabonát arra alkalmas íves uton járó gereblyefogók lökik le; mind ezen részeket ugyanazon gépezet mozgatja, mely a targonczát vivő kerékkel van összeköttetésben.

Hogy már most ezzel a targonczával aratni lehessen, Kliegl két-két léczdarab közé zsupszalakat szorított össze olyformán, mint a vetett gabona sűrűsége szokott lenni, ezeket az összefoglalt lécz-párokat aztán a szoba padozatához szegezték, s csakugyan ott állott egy pár ölnyi darabon a zsup olyan alakban, mint a szárán álló gabona s ennek a rögtönzött gabonának neki hajtván egy közepeszerű testalkatu fiatal ember (Kliegl fia) az aratómintát, mintegy két másodperc alatt tisztán lemetszte azt, a minek felállithatása egy embernek egy napi munkájába került.

A jelenlevők nemcsak meg voltak elégedve ezen eredménnyel, de meglepetést is lehet több arczon látni. Egyebek között a bizottmány hazafias lelkületű elnöke Balassa Antal b. mutatott ezen valóban nagy fontosságú találmány iránt nagy érdekltséget.

Kliegl ez alkalommal kinyilatkozatá, hogy egy egészen kész gépnek a kiállításához 600 forintra volna szüksége; (de nem kell ezen összeget a gép árával összetéveszteni, mert az alig fog 100 ft-nál többbe kerülni); mire nézve mindjárt ott helyben biztató nyilatkozatokat lehet hallani; s mi szeretjük föltenni a magyar par excellence gazda-aristokratiáról, hogy ellene e részben sem lesz panasz.

Ds.

Pótló tudósítások a Kazinczy-ünnepélyekről.

— (Kazinczy-ünnep B.-Gyarmaton,) dec. 31. 1859. Végre f. hó 29-én mi is megtartottuk a Kazinczy-ünnepet, s megtartottuk úgy, mint Nógrád lelkes fiaitól méltán várni lehetett. Minthogy pedig hajdan ily alkalmakra használt köztermeinket most nélkülöznünk kellett, az ünnepélyvel a kaszinó nagyon is szűk szobáiba szorultunk, melyek aztán, Socrates kívánsága szerint annyira megteltek jó barátokkal, hogy az egybegyűlt közönségnek hatoda is alig fért be, s aránytalanul nagyobb része az épület folyosóján, udvarán és künn az utcán volt kénytelen a dolgot végig várni.

Az ünnepélyt megének utolsó választott alispánja Horváth Elek ur nyitotta meg egy szivreható szónoklattal; aztán több férfi és egy urhölgy szónoklati és szavalati előadása következett, az egész hallgatóság általános élénk tetszése közt. Nem tehetem pedig, hogy gyarmati r. kath. lelkész J. K. és losonczy ref. lelkész K. G. urakat különösen ki ne emeljem, kik egyező eszmemenettel és meggyőzőleg mutaták ki, hogy hazánkat nem külső felekezetre osztott gyülelés, hanem egy közös hivatás érzetében összeolvadt nemzet lakja, kik különböző vallásos érzülettel egy fedél alatt s egymás mel-

lett munkálva megtérnek, a nélkül, hogy a hit zászlóját a politika szelmal-mára kötnék; — az a „tanu“ tanulságot vehet belőle!

Régi jó szokásunk, Hontmegye rendei seregestől jelentek meg e nagy nemzeti ünnepre; ezen nem is csudálkozunk. Hanem — városunk bevándorlott németek-, csehek- s más nemzetükből álló polgársága is, melytől kevésbbé lehetett volna várni, e napot valóságos ünneppé tévén, mesterlegényeket az nap a munkától feloldozták, s mihelyt besötétült, százakra menő fáklyákkal a kaszinó terét és a főutcát ellepték. Több ház is ki volt világítva.

A tények magyarázat nélkül szólnak.

Még a következő dáridóról kellene beszélnem, melyet azonban az ünnep méltóságával megegyeztetni bajos volna. Mentse az, hogy magyarokul köz- és nyilvános élethez s gyűlésekhez levén szokva, ezek nélkül élni sem tudunk, s tíz évi nélkülözés után minden erre adódó alkalmat kétszeresen megragadunk. *Kalmár István.*

△ (*Gyöngyösön a Kazinczy-ünnepet*) január 15-én akarták nagy ünnepélyvel megtartani, de mivel ez ünnepek tartását ez évi jan. 1-től kezdve a hatóság betiltotta, azért azt mult december utolsó napján rögtönözve ülték meg. A terem nemzeti színekkel volt díszítve. Az ünnep tárgyai voltak: 1) A Hunyadi-induló. 2) Előszó, *Kürthy* Antaltól. 3) *Kazinczy* Ferencz életrajza, olvasta *Szabó* Sándor. 4) *Kölcsey* emlékbeszéde, olvasta *Kürthy* Antal. 5) *Szózat*, énekelte a dalárda. 6) *Kazinczy* Ferencz sirja felett, költemény, olvasta a szerző, *Avar*. 7) Tompa alkalmi költeménye, olvasta *Szabó* Sándor. 8. *Kölcsey* hymnusa, énekelte a dalárda. — A dícsőítettnek mellszobra egy virágokból rakott lobor-állványon díszelgett megkoszorúva. A kaszinó helyiségei, a rossz idő daczára, fuladásig telve voltak. Az ünnepélyen, bár az rögtönözve volt, a szomszéd falukból is lehetett látni vendégeket, s a lelkesedés, mely e magasztos ünnepet jellemzé, méltó az ott összegyűlt hazafiakhoz. A Kazinczy-alapítványra is szép összeg: 200 ft. és 1 arany iratott alá.

△ (*Holdmező-Vásárhelyen a Kazinczy-ünnep rendezői*) 300 újftot s 1 aranyat gyűjtöttek, ebből 150 ft. s 1 arany a Kazinczy-alapítványhoz, 150 ft. pedig a nemzeti muzeum kertjében föllálandó Kazinczy-szobor tőkéjéhez lesz csatolandó.

+ (*Kazinczy-ünnepély Tordán.*) A tordai olvasó-egylet f. hó 8-án a kaszinó termében szavalati ének- és zeneeladást volt rendezendő a Kazinczy-alapítvány javára. Vajjon megtartatott-e, s ha igen, minő eredményel? arról még tudósítást nem kaptunk.

+ (*A Kazinczy-ünnepet Turkevizben is*) méltó lelkesedéssel ülték meg mult évi dec. 31-én. Az ünnepély változatos részleteiből csak néhányat említnék meg; előadattak: *Kölcsey*, „Fohásza“, Szász Károly Kazinczy-verse, *Kölcsey* emlékbeszéde Kazinczy fölött, Tompa M. „Üres koporsó“ költeménye, *Vörösmarty* Szózata stb. Az ünnepélyt táncvigalom követé, melyben egyszerre 24 pár, mind magyar öltözékben, lejtette a körtáncot. Ugyanez alkalommal aláírások is történtek a Kazinczy-alapítványra, 88 ft. 10 kr. összegig.

+ (*Szász Károlynak*) Kazinczy emlékére irt költeménye Egerben német fordításban jelent meg; fordítója: Montedegói *Albert* Ferencz, akadémiai lev. tag.

△ (*A Kazinczy-ünnep*) megtartását akadályozó tilalom, ugylátszik, Erdélyre nem szól s ott Szászvároson f. hó 8-ka, Zilahon 19-ke. *Tasnádon* 23-ka van kitűzve az ünnepélyre.

— *Békés-Csabáról* január 3-án 500 ftot küldtek fel a m. Akademia házának alapjához. Ezen első küldeményt, mely egy hét alatt gyűlt össze, mint halljuk, több is fogja követni.

+ (*A mult év utolsó napjaiban*) számos helyen tartattak Kazinczy-ünnepélyek; így Szilágy-Somlyón, Gyergyó-Sz.-Miklóson, Félegyházán és Holdmező-Vásárhelyen dec. 27-én; Szarvason és Komáromban 29-én; Abonyban 31-én stb. Halmiban (Ugocea) házi-körben akarták megtartani a százados emlékünnepeket, s Rátonyi János ur szándékozott magához hívni Ugocea egész értelmiségét, de, mint a „P. N.“-nak írják, az illető hatóság ez ünnepély megtartását nem engedte meg.

△ (*Kazinczy Ferencz emlékére*) Szombathelyen egy magát megnevezni nem akaró földbirtokos a főgymnasiumnál évenkénti 20 ft. pályadíj alapítványt tett, olyképen, hogy 10 ft. hazai történelmi tárgy, 10 ft. pedig nyelv-tudományi kérdés megfajtására tüzendő ki, pályázatul évenként a tanuló ifjuság közt.

+ (*A főtí lövész körben elhatározták,*) hogy a hibás lövésekért fizetni szokott összegecskéket a Kazinczy-alapítvány gyarapítására összegyűjtik. Ugyane célra az új-verbászi kaszinó 20 ftot, a pesti rabbi pedig 10 forintot küldött.

+ (*Kazinczy-kör.*) A miskolci ref. tanodában a 23 év óta fennálló önképző társaság, dícsőült jelesünk emlékezetéből „Kazinczy-körre“ alakult, Lévai József elnöke alatt. E körnek szép pénzbeli alapítványa is leendő, melynek kamataiból jutalmak adhatnak a legjobb irodalmi dolgozatokért.

Irodalom és művészet.

+ (*A Bolond Miska is*) beköszöntött hozzánk a farsangra, magával hozván Albumának 5. és 6-ik füzetét, melylyel a vállalat be is van fejezve, miután Bolond Miska a zárzóban ugy nyilatkozik, hogy folytonos betegeskedése, a füzetek további folytatását, legalább egy időre, lehetlenné teszi. Az érdeklettek a kiadótól kárpótlást nyerendnek. Sajnáljuk, hogy a vállalat megszűnik, annál inkább, mert a füzetekben helylyel-közzel sok oly élcz fordul elő, melylyeket csak a magyar ember ért, s melyek azért nagyon fogára való falatok.

+ (*Gross Károly mint szerkesztő, „Pannonia“*) című német folyóiratra nyit előfizetést, egész évre 4 ftal, mely összeg Herz János nyomdájába, vagy

Ráth Mór könyvkereskedésébe küldendő. A vállalat főleg közegül akar szolgálni a magyar irodalmi termékeknek a külfölddel megismertetésére, feladataul tűzvé ki egyttal, hogy a műveltségi s társadalmi állapotunkról nagyrészt hibás véleménynyel bíró külföldet alapos adatokkal és tényekkel felvilágosítsa. Ajánljuk e szép czélú vállalatot mindenki figyelmébe.

— (*Megjelent*) a régebben hirdetett „*Orvosi napló*“ Magyar- és Erdélyország gyakorló orvosai használatára 1860. Szerkeszté *Sugár* Fábíusz orvos-tudor. Orvosoknak szükséges kézikönyv, bő tartalommal és hasznos tudnivalóval s az év minden napjára, naptári alakban készült jegyzeti lapokkal, minek hasznát veheti a nem orvosi közönség is. A külföldi irodalmak régen birják az ily kézikönyveket; örvendünk, hogy most nálunk is be van töltve e hiány.

+ (*A Mentovich által szerkesztett „Marosvásárhelyi füzetek“*) II. és III. füzeté megjelent, következő tartalommal: Utivázlatok, b. *Kemény* Gábor-tól; „Népnevelés, oktatás,“ *Nagy* J.-től; „A szén szereplése a természet háztartásában,“ *Szabó* Sámuel-től; „Egy pár levél az egyedületből,“ *Jancsó* L.-től; „Együtt állunk,“ költemény, *Heine* után *Szász* Domokostól; „Kisebb közlemények,“ „Tudnivalók.“

+ (*A „Sárospataki füzetek“*) 3-ik évfolyamának IV-ik füzeté is megjelent. Tanulságos tartalma következő: Áttekintése az ausztriai házassági jog történeti kifejlődésének, *Kuzmány* Károlytól; Apáczai Csere János ismertetése, *Erdélyitől*; Lelkész aratási ünnepély a XVII-ik században a zempléni helv. hitv. egyházmegyében, *Hegedűs* Lászlótól. A magyar mint bölcsészeti nyelv ügyében, *Erdélyitől*; Öszinte válasz az öszinte szóra zenének érdekében, *Szénfy* Gusztáv-tól; Különhitűek az orosz egyház kebelében, *Lévai* József-től; Igazgatói jelentés a marmaros-szigeti ref. gymnasium 185⁹/₉ állásáról; *Szilágyi* Istvántól. Irodalmi szemle; Világkrónika.

+ (*A Pap L. Ignác által szerkesztett „Gyűjtemény“*) első száma következő tartalommal jelent meg: Ujévi hymnus, költemény B. A.-tól. Gyöngyhalászat a természet tengerén. Irányképek, költemény *Kóby* Rudolftól. Széptani irány, a szerkesztőtől. Néprománcz, *Flath* Elektől.

+ (*Szeged város történetének megírására*) 100 arany jutalom van kitűzve. A pályaművek 1861. nyárelő hó végeig a „*Szegedi Híradó*“ szerkesztőségéhez küldendők be. Birálók lesznek: Horváth Cyrill ak. tag, *Schröck* Ferencz akad. tag, és *Baranyay* Zsigmond szegedi történelmi tanár.

△ Többfelől vett tudakozódásra biztos értesülés után irhatjuk, hogy *Medgyes* Lajos „Egyházi beszédei“-nek Kolozsvárt megjelent IV-ik kötete már néhány hónap óta rendőrségileg le van tartóztatva.

△ („*Boronkay Margit*“) című regény *Dózsa* Dánieltől, mely jelenleg a „*Kolozsvári Közlöny*“ tárczájában foly, *Pfeiffer* Ferdinándnál külön lenyomatban is meg fog jelenni.

+ (*Uj magyar lap Erdélyben.*) Háromszéken egy fiatal író szépirodalmi lapot szándékozik alapítani, melynek czime ugyancsak „Háromszék“ lenne. Sok előfizetést kívánunk neki, a többiről majd ő gondoskodik.

+ (*Thackeray egy új regényét*) közli ez idő szerint a „*Cornhill Magazine*“ című angol lap, melynek szerkesztője ugyancsak a nevezett híres regényíró. Ezen új regényért *Thackeray* 30 ezer pftot, a fentiszelt lap szerkesztéséért pedig 20 ezer pft. évi tiszteletdíjt kap kiadójától. Történik pedig ez Angliában.

+ (*Ifj. Dumas „Tékozló apa“*) című színművét nemsokára nemzeti színpadunkon is látni fogjuk. A fordításon most dolgoznak *Feleki* Miklós és *Székely* József.

+ (*Pályázati eredmény.*) A „*Sz. Híradó*“ által kitűzött azon pályakérdésre: „mi az oka, hogy napjainkban oly kevés házasság kötöttet,“ 23 pályamű érkezett be, melyek közül *Barsi* József munkájának lön odaitélve a nyolcz arany jutalom.

+ *Pfeiffer* Ferdinándnál közelebb ily című munkácska jelent meg: „*A rendszeres lovaglás alapszabályai, egy függelékel a hölgylovaglásról.*“ Kezdek számára röviden összeállította *Alsó-Szati Pethő* Dénes. A magyarnak vérében van már a lovaglási hajlam, azért hisszük, hogy e kis, 75 lapra terjedő munkának jó kelete lesz.

+ (*Mosoni Mihály és újabb művei.*) Ily cím alatt közöl a „*B. H.*“ egy cikket *Bartalus* Istvántól, melyet mi is jónak láttunk, kivonatilag lapunkba átvenni. „*Mosoni* Mihály, mondja a cikkíró, már régen él azon eszmének, hogy a magyar zenét nemesíteni kellene, s csak időre és alkalomra várt, mikor az elhintett magvak meggyökerezzenek. Most, midőn a magyar zene átalakulási korszakához közelget, örömmel üdvözljük a fiatal *Mosonit*, (ki egyébiránt nemcsak korára, de tanulmányaira nézve is idősebb, mint mi vagyunk) és ohajtjuk, hogy a nehéz munkához illő pártfogásban részesüljön. — Nem rég jelent meg egy műve; „*Hódolat Kazinczy* Ferencz szellemének.“ E mű a pesti zenészek figyelmét magára vonta. Kíváncsian tudakolá mindenki, ki lehet a gyakorlott tollú fiatal művész! Azonban a mű elárulta mesterét. Azóta szebbnél szebb szerzeményei jelentek meg és vannak készülöben. Most hagyta el a sajtót a „*Magyar gyermekvilág*,“ 12 kép három füzetben. Szerző e szerzeményeiben tekintettel volt a különféle korakra és képességükre. A 12 kép közt találhatunk a gyermek kedélyéhez mérteket, de találunk olyakat is, melyek felnőtt ifjaknak, sőt érett férfiaknak is ajánlhatók. E képek mindegyikét rendre kellene hogy vegyem és jellemezzem. Ha közölök csak egy párt emelek ki, korántsem akarom, hogy ez egy párnak megdicsérése a többi elhallgatottaknak essék hátrányára, mert mindenik sikerült és a választás bajos lenne. (Itt ismertető a „*Szenderdal*“ és „*Bucus*“-ról tüzetesebben szól.) Főnebb e szép műveket nemcsak a gyermekvilágnak, hanem érettező férfiaknak is ajánlám. Teszem azt, mert ezen műformával oly ut van megtörve, melyen a magyar zene nemesítésére siker-

rel lehet haladni. — Valameddig zenénk a tánczene-formák közt mozog, addig attól semmi nagyot nem várhatunk. — Ime a 12 klaszszikai modorban dolgozott kép! Ohajtom, hogy a kinek keble magasabb vágtyól hevül, ki nem akar a zenei mindennapiasság alsó régiójában maradni, szorgalommal tanulmányozza azt, gyönyörködik azon szép harmonia-kezelésen, mire csak az lehet képes, ki mint Mosoni, a zenebölcs címet megérdemli. — Ha a dalárdában tudakolná valaki, ki szerette azon szép magyar négyeseket, melyek ott egymást váltogatják? így felelnék: „Mosoni.“ Nemsokára (a Tinódi-ünnepen) fogunk tőle hallani egy magyar stulben írott symphoniát, melyben (mint a Beethoven utolsó és legnagyobb teremtményében) a zene és ének párosulva lesz. Mosoni e nagy művéhez a Kazinczy „tisztulási ünnepét“ vette szövegül. Hollósy-Lonovicsné asszonytól is lesz szerencsénk egy szép átdolgozott dalt hallani, ugyancsak Mosonitól. Szövegét írta Czuczor. — Utoljára hagytam a legfontosabbat, a magyar zene kiművelésére nézve, mit Mosoniról meg akarok említeni. Mosoni azon meggyőződésre jutott, hogy a magyar zene művelését csak oly művésztől lehet e zene belső sajátságánál fogva várni, ki született magyar. Ezen teljesen zeneművészi meggyőződésen alapul Mosoni azon elhatározása, melyet ezennel tudatni kívánok a fiatal zenebarátokkal, hogy ő ez elvből kiindulva, csak oly tanítványokat vállal el az őszhangzattan és zeneszerzés mezején kiképzésre, kik tősgyökeres magyarok. Miután Mosoni specifice a magyar zene művelését tűzte céljául, ez elhatározása vallott elvében természetes magyarzatát találja.

+ (A Doppler testvérek hangversenye) f. hó 8-án ment végbe a Múzeum termében, nagy közönség előtt és teljes sikerrel. Az Erkel Ferenc által jelesen vezényelt hangverseny következő részekből állt: 1. „Ábránd“, magyar népdalok felett, két fuvolára; szerzették s előadták a hangversenyzők. 2. „Magyar népdalok“; éneklé Hofbauer Zsófia. 3. „A bojtár a pusztán“, magyar népdalok átírása, énekre és fuvolára, Doppler Ferencztől; előadták Stéger és Doppler F. 4. „Magyar divat“, Kakas Mártontól; szavalta Szerdahelyi. 5. Fuvola-kettős, a „Rigolettoból“ vett dallamokra szerzék s előadták a hangversenyzők. 6. Magyar pásztorhangok, fuvola-kisérettel. Hollósy-L-né számára szerzék Doppler Károly, előadták Hollósy-L-né és a hangversenyzők. 7. „Egy akol egy pásztor“, Kakas Mártontól; szavalta Szerdahelyi. 8. Párdal, Erkel „Báthory Máriájából“; éneklé Hollósy-L-né és Stéger. 9. „Pesti emlék“; hármás, fuvolára és hegedűre, szerzék és előadták a hangversenyzők és Huber Károly. — Több darabot ismételni kellett, ezek közt Kakas Márton korszerű verseit is. A közreműködők mind magyarosan voltak öltözve.

+ (Missei Mari k. a.) mult hó 25-én lépett föl először Saluzzóban, mint „Gemma di Vergi“, a hasonczimű operában s igen nagy tetszésben részesült.

Közintézetek, egyletek.

⊙ (A magyar Akademia házának építésére) a győri káptalan 500 fto irt alá. Ugyan Győrött ngs. Novák György kanonok ur az erdélyi muzeum számára 289 fto gyűjtött.

⊙ (A gyöngyösi esinó olvasó-termében karácsony estéjén) fényes kivilágítás mellett egy karácsonfa állt, ezen egy csomag függött ily fölirással: „Az egyesület tiszteletére.“ A csomag fölnyitattván, abban Bartakovics Béla egri érsek arczképét találták, szép rámba foglalva, mire a jelen volt casinótagok egyhangulag éljent kiáltottak.

⊙ (A Magyar gazd. egyesület) e hó 30 án tartja közgyűlését, mely a számadásokat fogja tárgyalni.

△ (A Hevesmegyei gazd. Egylet) rendes közgyűlése e hó 30-án Gyöngyösön menend végbe. Figyelmeztetjük e körülményre az illető gazdaközönséget. Minél számosabban jelenjünk meg az egyletek gyűlésein, mert reánk nézve ezek most főbenjáró fontossággal bírnak. Az egyleti tér jelenleg az egyedüli, melyen leghathatósabban működhetünk nemzeti jólétünk előmozdítására.

⊙ (A temesvári gazd. egylet) megszűntnek tekinthető, a mennyiben az utolsó közgyűlés ez egylet sebeit feltárva, életre nem valóságát kimondta, de mivel alapszabályilag, a megszűnést két közgyűlésnek kell kimondani, azért az egylet névleg még a következő közgyűlésig fönálland.

Mi ujság?

— (Sikerült magyar divatkép.) Mióta a magyar viselet ismét érvényre emelkedett, divatlapjaink, a párisi divat hatalma alól mintegy megszabadulva, gyakran hoztak eredeti magyar divatképeket. A buzgalom dicséretes, azonban meg kell vallani, hogy volt e képek között többször olyan, melyek mind a kompositió, mind a technikai kivitel tekintetében nem hatottak oly kellemesen a nézőre, mint kívánatos lett volna. Most a „Nővilág“ legközelebbi száma lepte meg olvasóit egy szép s nagy, színezett magyar divatképpel, melyben a kiviteli tökély teljes becsületére válik hazai művészetünknek. A három gyönyörű női alak, mely a képen látható, valódi nemes izléssel van nemcsak megteremtve, hanem — a mi itt a fődolog — felöltöztetve is. Maholnap nem kell Párisba küldenünk szép divatképekért. A mű készítője jó hírnevű Rohn könyvnyomdászunk.

+ (A magyar ruhát,) ugylátszik, Olaszországban is felkapják. Mint értesülünk, több itteni divatkereskedés megbízást kapott Veronából, hogy a magyar női és férfidivatról photographia után készült szines mintákat küldjének. — A „Wiener Elegante“ bécsi divatlap is adott ki közelebb egy magyar divatképet, e fölirattal: „Bécsi divat. Bálöltözék 1860-ra.“ Iszen szép szép az az atyafiságos megemlékezés; hanem azt kissé mégis furcsának talál-

juk, hogy azok a jó emberek még divatunkat is el akarják tőlünk disputálni. A párisi divatot, akárhol kapják is fel, mindig csak párisi divatnak nevezik: mi jögon nevezhető tehát a magyar nemzeti viselet bécsi divatnak?

+ (Az „Üstökösnek“ hatalmas vetélytársa) készül megjelenni, még pedig előfizetési fölhívás nélkül. Ezt az új üstököszt mindenki ingyen nézheti, sőt ha ért hozzá, olvashat is belőle. Csupán egy számban fog megjelenni, de ez oly nagy lesz, hogy a világ minden könyve és ujságával sem lehetne betemetni. Ez új vendég nem más, mint az V. Károly nevét viselő üstökös, mely Bomme hollandi csillagász szerint f. évi augustus haváig várható, megjelenése napját azonban nem tudják meghatározni. Ez azon üstökös, melynek megjelenését 1857. évi június, 13-ra sokan rettegve várták. Ez idén azonban nem fog elmaradni, hanem azért senkinek sincs oka tőle rettegni. Babinet francia csillagász, kit a francziák üstökösirtónak neveznek, azt állítja, hogy minden üstökös tulajdonképen csak légszesz-anyag, mely a mérhetlen mindenségben égve kóvályog. Ha ez áll, akkor Babinet föltalálta az örökké égő lámpát.

+ (Jutalomjáték ritka közönséggel.) A fővárosi német színházban közelebb a zenekarmester jutalomjátéka volt, mely a jutalmazott részére három mondd: három egész krajczárt jövedelmezett. Látnivaló tehát, hogy ezen előadáson a szó valódi értelmében ritka közönség volt jelen. Szerencséje az érdemes karmesternek, hogy még neki nem kellett ráfizetni.

+ (Kazinczy Ferencz élethű arczképe.) A „M. S.“-nak írják, hogy Révész György Kazinczy-képe valószínűleg a n. Muzeumba kerül. E kép — írja a tudósító — oly szerencsésen a megszólamlásig el van találva, hogy Kazinczy személyes ismerősei és barátai, mint b. Vécsei Pál, id. Nyomárkay, Vadnay György s többen elégedett örömmel nyilváníták, hogy minden vonása élethű.

⊙ (Lisztnek Józsi csigányáról) kinek leírását lapunk m. é. 52. számában közöltük, ott kifejezett reményünkhöz képest már újabb tudósítást is vetünk. Ez a Józsi nem más mint Sárosi Józsi, jelenleg Debreczenben Boka Károly egyik első hegedűse s szakértők szerint is kitünő zeneművész, ki most a szilágy-somlyai bandához megy primásnak. A szép sápadt, nyulánk futól 1849-ben, mikor a Szilágyban kóborgott, a sirva-riva bugó édesbus oláh nótákat e sorok írója is gyakran gyönyörűséggel hallgatta. Akkor itta be Jóska Lisztől Párisban kapott 130 frankos hegedűjét egy korcsmán 3 váltó forintba; ugy váltotta magához az öreg Diószegi Miska bácsi.

⊙ (Reményi Ede hírneves hegedűművész hazánkfiá) ki a mult nov. vége óta e hó elejéig műutazáson volt a három brit szigeten, s a skót hegyek közt újabb diadalokat aratott (egy tekintélyes edinburgi műértő határozottan Paganini mellé állítja), néhány nap mulva közénk érkezik s f. hó 28-án fogja első hangversenyét adni a nemzeti színházban, melynek igazgatósága nem késelt őt erre visszatértenek hírével rögtön felszólítani. Aztán szülőföldjét — Miskolcot, továbbá Egert, Kolozsvárt szándékozik meglátogatni, s nem kételkedünk, hogy mindenütt várva várt vendég lesz és tárt károkka fogadtatik.

— (Ajánlközás.) Gy.-Apáti, dec. 29. 1859. Nem a dicsvágy, de az öntudat, hogy nemzeti jövönknek megalapítására mi is némi csekélységgel járulhatunk, szólal fel bennünk, midőn e sorokat írjuk: A Vasárnapi Ujság 51. számu „Tárház“ rovatában igen korszerű eszme van megpendítve a Magyar tudományos Akademia helyiségét illetőleg. Oly nemzet, mely büszkén tekint azokra, kik közmívelődése szövétnekét előtte hordozzák, nem lehet közönyös azon hajlék iránt sem, mely a tudományok gyűpontja! — Hajlékot tehát az Akademiának! kiáltjuk mi is érdemes hazánkfiával. Palotát tudományos intézetünknek, mely a nemzet méltóságának, becsületének megfelel! — Örömmel tesszük filléereinket az áldozat oltárára — — égünk a vágtyól, abbeli kedves tartozásunkat mielőbb leróhatni. — Többek nevében Kiss J. — (Az ut meg van nyitva, s mint lapjaink is írták, az első adakozások már megindultak. — Szerk.)

△ (Ez évben Somogy megye nemzeti ünnepet tart.) „Berzsenyi Dániel sirja nem pusztá többé. Messzire ellátszik az obeliszkyszerű emlékkő, melyet Somogy megye rendei egykor a nemzet költője hamvainak határoztak, s melyet Somsich Pál, egykori megbízatásáról megemlékezve, a nagy halott, ugy a megbizók iránti kettős kegyeletből buzdittatva több lelkes hölgy hozzájárulása mellett, a mult őszszel a niklai sirhalmon emeltetett. A 14 láb magas sarkó leleplezése, egyházi szertartás mellett, f. év június havában fog megünnepeltetni, melyre Somogy vendégszeretettel hív meg minden magyart.“

+ (A régi conventiók értékű bankjegyek) egy, m. évi dec. 14-ről kelt pénzügyi rendelet folytán, fizetés gyanánt minden nyilvános pénztárak és hivataloknál 1860. évi april 30-ig elfogadtatnak.

+ (Színházi furcsaság) A győri színházban közelebb a „Mátyás király lesz“ című színművet adták. Előadás előtt az igazgatóság egyik színésze által jelentette, hogy „Anna“ szerepét nem Szabóné, hanem Tarján Liszka játszandja, csak tévedésből csuszván Szabóné neve a színlapra. Erre a nézőtétről Szabóné közbekiált, hogy az nem igaz, az ő neve nem tévedésből csuszott a színlapra, s csak azért nem játszhatik, mert az igazgatóság kiadott rajta. E közbeszólást a legnagyobb láma követé s pisszegések és füttyök az igazgató ellen, mire az igazgató kijöven, ugy nyilatkozott, hogy Szabóné igaz van, s csak az irántai gyengédség hallgattatá el vele, hogy neki felmondott. E nyilatkozatra a közönség elhallgatott. Valóságos farsangi történet!

Levelezés.

Bécsi levél. Január 3-án. (Sorsát senki ki nem kerülheti. — Magyar divat Párisban. — Lemonier. — Novarakiállítás. — Isó Miklós. — Wild +.) Miután jobb nem lehetek, rosszabb sem akarok lenni amaz ezerekre menő tár-

czairóknál, kik az év elejét széretreméltó lelkiismeretességgel regisztrálják, kimondom én is, hogy nálunk is új év van. Megérkezett; püncsös pohárral kezünkben vártuk beköszönését, s anélkül, hogy banális kíváncsisággal, vagy jóslói tehetséget szenvedve, ki akartuk volna kutatni, hogy méhében mit rejt, sok édes remény fejében, melyek valóságát várjuk tőle, szíves „Istenhozott“-tal fogadtuk.

Ha régi volna már azon lap, mely ez év elején indult meg, ennek ősz elődei s még nem született ivadékainak tanuját, tanuul hívnam fel, hogy még az ily időjárásnak bizonyára nem volt még tanuja, mint a milyet most élünk. Fordított arányban a bécsi házmesterekhez (tán a pestiekhez is) újév előtt lehetőleg goromba volt, újév után pedig oly lágy s tavaszias, hogy majd elolvadunk a téli-kaputban. Hát még azok a szerkesztők, kiknek a 4. § fűtött be! Meg nem foghatom tehát a „Nővilágot“, hogy első száma miért jelent meg két színben, miután bizonyosan tudom, hogy nem a „résztelenség fagyától“ kékült meg ennyire. Vagy állhatatosságát akarja ez jelzeni, dacára a zöld „Divatesarnok“-nak (nem szójátszom, kérem), a zöld „Divatesarnok“-nak, a *fakó* „Nefeletj“-nek, s a krinolintalan, azaz: borítékalan „Hölgyfutár“-nak? — Ez esetben szerencsét kívánunk, miután hölgyek szolgálatában a szeretetreméltóságon s elmésségen kívül a fenntisztelt virtus biztosítja leginkább a győzelmet, vonatkozólag a legtöbb előfizetőt. — A „Napkelet“-hez ez idén nem volt még szerencsénk, hiszszük azonban, hogy elveihez híven egri — *piros* fog maradni mind halálig — a ki ötvenezer előfizetője van! — Kávéházunk — par excellence a magyar kávéház — csoportosan járhatja a magyar lapokat, s a mentés, pártás, bajszos divatképeken nem egyszer álmélkodik el a sógor, kivált azóta, mióta megmondtuk neki, hogy a francziák császárnéja viganót visel, udvarhölgyei leeresztett haját hordanak, s III. Napoleon sujtásos gubában elnököl a miniszteri tanácskozásokban. Mit mondana az ágostai néni, ha megtudja, nemzeti viseletünk a civilizáció székvárosában mily tetszésben részesül, ugyanazon viselet, melynek jelentőségét haszontalan külsőségnek s népszerűségét, idéltlen henczegés eredményének bélyegzi — az az bélyegezné. Mit tehetünk róla, hogy a „brustfleck“ alatt nem dobog föl oly hangosan a szív, mint az attila alatt? Vagy mi vagyunk-e annak oka, hogy az augsburgi philosophia pamut háló-sipkájában nem bírjuk ama lelkesítő gondolatokat föllelni, mik egy kócsagos kalpag láttán merülnek fel bennünk?

Székvárosi levelező létemre sajátkép bécsi dolgokról, az új omnibuszokról, bástyarombolásról, színházakról, a külvárosok saráról, a lámpagyújtogatók, házmesterek, pinczerek, kémény- és utcázseprők, hir-, színlap-, szemét- és levélhordók szivből fakadt újévi kívánatairól, s különösen ez utóbbiak szelleműségei „posztbichlijéről“ kellene szólnom; de állja meg, a ki tudja, ama jó meleg helyről gyáván ránpuskázott magyarellenes röppentyűket, melyek megelégedésünkre ugyis érdemelt sorsban részesülnek, mert föl nem hatva a menyországig s elhalványodva a közvélemény foruma előtt, nyomtalan enyésznek el.

Az ünnepeket megelőző napokon még mindig roppant tolongás volt utcákon és téreken. A kegyelet és részvét, a hála s jótékonyosság, a szeretet s hiúság gazdag forrása; a raktárak s kirakatok tündéri kivilágításban pompáztak s pompáznak még most is az egyöntetű óriási kristályfalak mögött. Hogy a lapok semmit sem mulasztanak el a tárczacikkbe borított, vagy öles betűkben, magasztaló hirdetések által szítani a vásárlók kedvét, természetes. A divatos journalismus e két értelmű növénye azonban oly módon dicséri gyakran az illető cikket, mely igazán vonzó. E csinos rendszeres halmokba gyűjtött haszontalanságok, e szépen művészien dolgozott apróságok meg is érdemlik a figyelmet s amaz összes benyomás, mely megtekintésüknél előidézték bennünk, igazán elragadó s gyakran költői. E kirakatokban nemcsak közönséges ékszerek s apró butorkák, hanem valóságos remek is ta-

lálhatók. Hisz, ép az jellemzi a művészetet, hogy silány, értéktelen anyagba az élet léljét önti; a zenésznek néhány kifeszített húrra, a szobrásznak kődarabra, s a költőnek egy levél papírra van csupán szüksége.

Lemonier párisi műterméből kikerült „apróságokra“ vonatkozom itt tüzetesen. Lemonier ur a haját használja fel kompozícióiban. Virágszerepek, érmék, sőt tájképek is kerülnek ki remekelő ujjai közül. Ha a természetességnek teljes, osztatlan kifejezése nem jellemezné mind e csecsebecsét, bámulunk kellene a ráfordított fáradságon, az egészet pedig időrontó piszmozgások közé kellene osztályoznunk, melyek sajátképi becsek mértékét futólagos eredményekben s néhány ritkaságbarát gyorsan kielégített vágyában lennének fel egyedül. De e virágok bár szín s illat nélküliek, mégis, úgy tetszik, mintha a tavasz élne bennök; ez apró arabeszkektől körülfont medaillonok azt látszanak embandani: „Ilyen legyen az ember, ha felejtetlen akar maradni,“ s a tájképek plastikus előréseikkel, bágyadt, fakószinezetük dacára, a stereoskopia legkitünőbb eredményeivel versenyezhetnek; nem lehet, sőt tán nem is szabadna az ily dolgokat ismertető hirdetések azoknak nevezni, melyek, ha tárgyukhoz méltók, művészeti értekezéseknek is beillenek.

Hallomás szerint e napokban fogna megnyitni a „Novara-museum,“ azaz: kiállítás azaz tengertuli ritkaságoknak, miket a nevezett hajó hozott el magával messze földről azon megnyugtató tudattal együtt, hogy nemcsak Chinában vannak kinézerek. Rendkívül érdekesnek ígérkezik a többi között egy kaffer-kosztüm, mely állítólag nem áll egyébből, mint egy szál dsidából s kaffer-süvegből. A „Novarán“ hozzánk érkezett két seelandi atyafi, nemcsak hogy meghódítottak a polgárisodás által, sőt annak terjesztői, illetőleg napszamosai gyanánt működnek, a mennyiben az állami nyomdában hajtják a kereket.

Néhány elkésett hangversenyre való félelmes kilátás csökkenteni igyekszik ugyan a közel farsang örömeit, de az ember a jónak arán s gyönyörök megszerzethetéseért végig olvasná még Breier ur legújabb regényét is.

Tán emlékezik még ön Isó Miklós szobrász hazánkfiára, kit, mint dicsőült Ferenczynek néhai tanítványát s később a jeles Gasser tehetséges növendékét — ugyanazt, ki a Széchenyi-szobrot faragá a nagy hazafi-családjának számára — mutattam be e lapokban. Miután a művészet kenyerén útan jár, Isó, idejének s tehetségének jó részét önfentartására volt kénytelen felhasználni, s az ily esetben, mint tudja ön, nem igen lehet gyeplőt eresztetni a képzelő erőnek. — Tekintve s méltányolva e körülményeket, több bécsi magyar tanuló Isót saját költségükön küldték ki Münchenbe, további kiképzés végett. E hazafias, műpártoló gyámolítás, ha kényelmes helyzetet nem biztosít Isó számára, de megóvja őt a szükségtől, melylyel napjainkban, fájdalom, oly gyakran látjuk küzdeni a hivatottakat. — Lebegjen előtte azünetlenül első mesterének nagy emlékezte, s haladjon elő azon pályán, melyen Ferenczy volt az uttörő, s ki után hazánkban „nincs, ki fölemelje hősi kardját!“ — Vajjon — négy szem közt kérdelem önt — nem akadna a nagy magyar hazában maecenas, ki, miután meggyőződött Isó képességéről — s ez könnyű volna — oly módon segíyezhetné őt, hogy anyagi gondok nélkül élhessen hivatásának, a nagy Schwanthaler remekei s ott felhalmozott egyéb mesterművek képző s buzdíto befolyása alatt ernyedetlenül törhessen azon czél felé, mely élete czéljával azonos. (Négy szem közt feleljük, hogy igen ohajtanók, ha ön szavait szivükbe vennék azok, kik e részben tehetnek valamit. — Szerk.)

Már látom, hogy nem jutott ma örvedetes hírrel zárnom be e sorokat. E perczen hallom, hogy a hires énekes Wild, ki a régi jó időkben Pesten s a pozsonyi országgyűlések alatt ragadá el hatalmas művészetével a szíveket, Gráczból való visszatérében szélhűdés folytán meghalt. Ki a silány hajtást tekinti ma a bécsi opera deszkáin, nem nézheti sohajtás nélkül a nagy törzs kidülését.

K. T.

Színházi napló.

Péntek, jan. 6. Szigeti József ur föllépteül: „*Kisérlet*.“ Eredeti népszínmű 3 felv. Szigetivel. E darabnak sok erős gyengéje van, de fordul elő benne egy pár igen jó alak, mint Sas István uram, a becsületes csizmadiamester és ennek hűséges „diákja“ Fodrák Mihály, mely alakok mindig sok érdeket kölcsönöznek neki. Az előbbit Szigeti, az utóbbit Szerdahelyi adta, mindkettő szokott jelességgel. Lendvainé kedves kis teremést állít elének az „aranyos leányzó“ szerepében. Szathmáryné pattogós mesternéaszszonyom volt. Tóth József molnármestere sikerült szokott lenni.

Szombat, jan. 7. Stéger ur negyedik föllépteül: „*Zsidónő*.“ Opera 5 felv. Zenéje *Halevytől*. Stéger jó „Eleazar“ s kivált egyes jelenetekben kitünő szépen énekel és játszik; de azért Ellinger is méltán számítja e szerepet jobb szerepei közé. A színház megtelt.

Vasárnap, jan. 8. A pesti jótékony nőegylet álarczos táncszigalma, mely általán véve elég vidor színezetű volt s zajosan folyt le. Vagy két érdekes álarczos is találkozott, de a többi a borzadásig unalmas volt. A nézőtér ugy megtelt, hogy álarcz nélkül sem igen kellett tartani a fölfedeztetéstől a nagy sürgés-forgás miatt.

Hétfő, jan. 9. Szigeti József ur jutalomjátékaul s utolsó föllépteül: „*A falusiak*.“ Eredeti vigjáték 3 felv. Szigetivel.

Kedd, jan. 10. Stéger ur ötödik föllépteül: „*Benyotcsky*.“ Eredeti opera 5 felv. Doppler Ferencztől.

Szerda, jan. 11. „Béldi Pál.“ A Teleki-alapítványból 100 arany jutalmat nyert eredeti szomorujáték 5 felv. Irta Szigetivel.

Csütörtök, jan. 12. „Hugenották.“ Opera 3 felv. Meyerbeertől.

Szerkesztői mondanivaló.

4861. **Bécs.** F. J. A Csermákról közölt adatokat köszönettel vettük. A rajz egyszerűségét jóvá teszi a hűség. Készül.

4862. **Székesfehérvár.** V. I. Át fogja ön látni, hogy az a cikk, ha eddig korszerűtlen volt, most, az ipartörvény kihirdetése óta épenséggel lehetetlenné vált. Nem értjük, mikép lehet annak kiadásától felfüggeszteni az — előfizetést. Bizony, megadnók az árát.

4863. **Zala-Egerszeg.** A. E. I. O. U. A „nyílt levelet“ kiadni nem lehet. Nincs irodalmi hangon írva. Azután nem is érdemes egy ismeretlen ember gyermekes tréfája miatt oly komoly haragra gerjedni.

4864. **N.-Vár.** N. N. Nem látjuk szükségesnek, hogy az ottani napidíjasok és szabólegények között a háboru kitorjjon. Nem közölhetjük.

4865. **Kassa.** S. I. Vettük az újabb küldeményt. Nem feledkezünk meg róla.

4866. **Tarogató.** Nem sok reményünk van e lelkes sorok kiadásához; ha lehet, igen. —

4867. **Miskolc.** K. P. Köszönet; a feltételt elfogadjuk.

4868. **Sarkantyú 5 fíért.** Magán tréfának jó.

4869. **Egy különös ujevi ohaj.** Nem látjuk benne a „különöst.“ Csak az „egy“ különös és felesleges.

4870. **Ujvidek.** V. J. A vár rajza már megjelent lapunk 1857. évi folyamában. Illoket bírjuk.

4871. **Munkács.** L. T. Sok használható van a küldeményben: köszönettel vettük.

4872. **Tetétlen.** A lap indul.

4873. **Abanj-Szántó.** M. S. Igen sajnáljuk, hogy állásunknál fogva a találmány sikeresítésére többet nem tehetünk. Illető szakembereink, természettudósaink, vegytanraink bizonyosan kellő figyelmet fordítanak a tárgyra. Ajánljuk e lépések megkísérését.

4874. **Kolozsvár.** O. R. A levél kissé kuszáltnan van írva. Különbön ott lakik K. L. ur; talán el lehetne vele röviden végezni a dolgot, s megmondani neki ön fölfedezését a feleki gömbölyű kövek képződése tárgyában. Bizonyosan szívesen fogadná.

4875. **Vác.** Bocsnán. A művet e mai napig sem olvashattuk meg; el; háttérbe szorítják a kikerülhetlen, a sürgetőbb ügyek. Oly rövidke a napok, oly kevés a két szem.

4876. **Hanva.** A folytatást kérjük. Levél? Minek?

4877. **Vöndöczk.** Spissich László urnak. A m. Akademia házára küldött 2 db. cs. aranyat s 1 újítot, valamint a Kapinczy-alapítványra szentelt 2 db. cs. aranyat illető helyre átszolgáltattuk, az adakozók neveivel együtt. Részünkről még inkább megörvendettünk a nemes adományt kísérő soroknak s azokkal együtt felkiáltunk mi is: „hála a Mindenhatónak, ma már nemcsak egy kis töredék érzi hivatását, de az egész nemzetcsalád!”

4878. **M. Vásárhely P. J.** Ugy tudjuk, hogy a „Hunok harcza” című kép még mindig nem jelent meg, de hogy azoknak, kiket illet, a Sz. K. volt szerkesztője, mihelyt lehet, azonnal meg fogja küldeni.

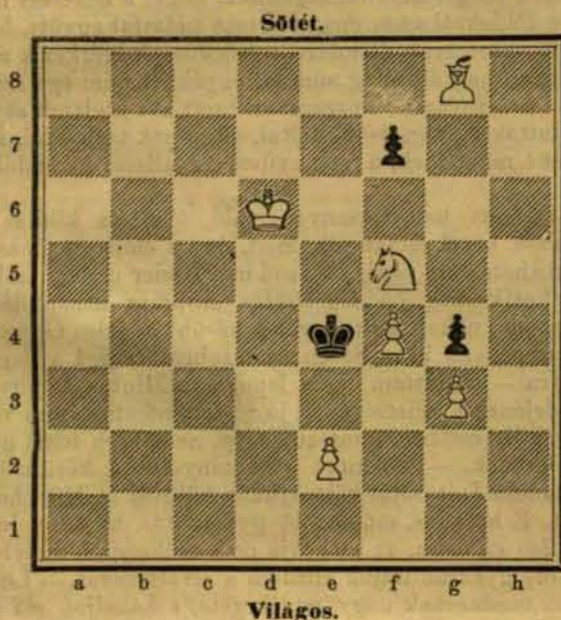
4879. **Brassó. K. B.** Sajnáljuk, hogy a Kazinczy-ünnepély ott létre nem jöhetett, de annál örvedesebb tudni, hogy azért hazafiai buzgalom dolgában a brassóiak bátran kiállják a versenyt másokkal.

4880. **Nánás. K. S.** Vettük a Tiszaszabályozási társulat gyűlését jelentő hirdetését. Minden megvan benne, csak a gyűlés napjának van üres hely hagyva, melyet elfelejtettek betölteni. Ily hézaggal hogy közöljük?

4881. **Bodajk.** Kutasi Ferenc urnak. A Kazinczy-szoborra szánt 42 főt vettük s illető helyre átadtuk. A szép tudósítást közelebb adandjuk.

SAKKJÁTÉK.

2-ik sz. feladvány. — Közli SZILY KÁLMÁN.

Világos indul és három lépésre mattot mond.

A 1-6 számú feladvány megfejtése:

Világos.	Sötét.
1) B e 5 — b 5	b 7 — b 6
2) F h 6 — f 8	b 6 — a 5 :
3) F f 8 — e 5	K h 5 — g 5 :
4) F c 5 — e 3 †	

— **Rövid értesítések:** Szabadszállás. Rozsnyai M. Sok mondanivalónk volna, hogy megérthessük egymást, s a félreértéseket kiigazítsuk. Azonban a múlt év végén közzétett sakkrovatunkat csak bemutatásnak, kezdetnek kérjük tekinteni s azért nem melegítjük fel újra. Ön sakk-hitelének fentartásául csupán annyit jelentünk ki, hogy az ön által (1859. 50. sz.) közzétett feladványnak csupán egyetlenegy megfejtése van. Nem is fejtették azt meg mások másképp, hanem vagy úgy, mint ön, vagy közel jártak az igaz uthoz. Ez utóbbit akartuk tudtára adni egy pár levelezőnknek. Az újabb küldeményeket köszönjük. Bőven érkeznek mindenfelől. Szerkesztői sakk-titkárunknak sok öröme van velők. A korábban küldött II. feladványra van észrevételünk. Három lépés felesleges; a 3-ik mindjárt 2-ik lehet s kész a mat. Nem? — Philoscacco. Örvedünk a közreműködésnek. A ki 45 év óta úzi e nemes játékot, azt hazai sakk-matadorjaink közé reméljük számíthatni. A megfejtés helyes. A feladat szépek látszik; kérjük a megfejtést. A műszavakra tett megjegyzéseket érdeklől olvastuk; ha kissé hozzájok szokik ön, nem fogja azt az egy kettőt sem feltűnőnek találni. Az ellenvetések itt ott nem nyomósak. Azért hogy a Világos szó kellemetlen emlékeket költ az emberben, bátran használhatjuk a világos és sötét elnevezéseket. Jobb szeretjük a gyalog helyett ajánlott talpas szót; a magyar gyalog katonának régi nevét, a mint ön ezt Mortimer „History of England” című nagy munkájában olvasta, ki Lotharingiai Károly herceg Csehországban 1742-ben táborozott hadtestét irván le, azt mondja, hogy a 35 ezernyi gyalogság közt voltak horvátok, pandurok és talpasok s ez utóbbiakat így jellemzi: „The Talpaches are hungarian infantry, armed with a musket, two pistols and a sabre.” (A talpasok puskával, 2 pisztolyal s karddal fegyverzett magyar gyalogság.) Hát ha hozzá szokhatunk, nem bánjuk, legyen a gyalog = talpas. A többi észrevételt is figyelembe vettük. Kérjük a további közreműködést.

— **Bécs.** Sz. K. A két diogramot közölni fogjuk; a 3-ik számú nem eléggé érdekes; se nem játszma, se nem feladvány, egyszerű végjáték (Endspiel), mely csak az egyik fél túlságos gyengeségéről tanúskodik. Viszontlátásig — Pest. E. I. A feladvány hasonló hibában szenved. Rafael. A kérdésre válaszunk fontebb. A feladványok megfejtését is kérjük.

— **Helyes megfejtések:** Bécsben Szily Kálmán, Pesten Cseresy István, Engel Imre, Léván Waymann K., Zsadányi előfizetők. (Örömmel olvastuk soraikat s úgy sejtjük, hogy ott nem mindennapi sakk-csatárok laknak. Azt mi is szeretnők, ha a sakk megkedvelése által a kártyázást háttérbe sroritathatnók.) Engländer (S.-A.-Ujhely), Rozsnyai M.

— **Hibás megfejtések:** Fegyvernek, Valcsa, Pest L. F. (a sötét egyszerre b 7 — b 5 lépést s a következő b 5 — b 4 lépéssel magát pattá teheti) Csongrád, Pest R. A., B. Hunyad.

— **Egy birkás.** Kér volt be nem küldeni azt a világos huszárt, mely a második huszárra mattá tette a sötétet: Tessék csak jobban utána nézni; van még ott menekvés. Ne hirtelenkedjünk az ítélettel, jó birkás.

PÁLYÁZATI EREDMÉNY.

III. Sziogyártó-mesterségbeli műszavak.

A Vasárnapi Ujság múlt évi folyamának 48. számában közzétett értesítés folytán közölhetjük a sziogyártó-mesterségbeli műszavak tárgyában kiírt pályázat eredményét. A felkért szakértő bírák, kik ismét dr. Bugát Pál, magyar akad. r. tag, szives közreműködése mellett teljesíték készséggel elvállalt feladatukat, a következőben terjesztik elő ítéletüket:

Bírálat a sziogyártó-mesterségben

előforduló műszavak összegyűjtésére tett pályakérdés tárgyában.

„E tárgyra vonatkozólag egy pályafelelet érkezett ugyan csak be; bírálók azonban azt hiszik, hogy bárha több pályázók jelentek volna is meg a küzdőterem, a beadott pályamű ez esetre is aligha felül nem haladta volna többi vetélytársait; — ugyanis 42. féllives lapra terjedő művében pályázó a sziogyártó-mesterség köréből mintegy hatodfélszázra menő műszót gyűjtve össze, ezek jó része nemcsak szóval van leírva, hanem nyolcz táblán mintegy másfélszáz ábrával elég ügyes kezekkel le is rajzolják; — mikhez még a lószerszám egyes részeinek mértékei vannak adva; a pályamű ezáltal is nyert tökéletességében, melyet még különösen az is emel, hogy pályázó a gyakran előforduló idegen műszavak helyébe többnyire alkalmas s elvállalható magyarokat ajánl; — mely okoknál fogva bírálók a pályázónak a föltett díjat kiadatni, a pályaművet pedig nyelvészeti kicsinosítás után nyomtatásban megjelenhetőnek ítélik. — Kelt Pesten, január 10-én 1860. — Oláh Elek, Rajis Lajos, Klass József, pesti sziogyártó-mesterek.”

Köszönetet mondván itt a bíráló uraknak hazafiai részvétőkért és fáradságukért, egyuttal közzéteszszük, hogy a jelíges levél felbontása után kitűnt, mikép a sok szorgalmat és fáradságot igénybe vett derék munka szerzője

RAIZÓ JÓZSEF, győri sziogyártó-mester,

kinek az 5 darab cs. aranyból álló jutalomdíj azonnal elküldetett. Mi töle e téren még sokat várunk és a levelében foglalt sorok is ígérnek, hogy a sziogyártó-mesterség műszavai körül még további munkálódást várhatunk tőle. Az ég segítse e nemes igyekezetében.

Egyszersmind ki kell nyilatkoztatnunk, hogy a magyar ipar irodalmi érdekeinek sikeresebb képviselése céljából összekötésbe léptünk az azóta támadt s élénk részvétnek örvendő „Iparosok lapja” szerkesztőjével, Galgóczy Károly urral, ki szives készséggel ajánlkozott a további teendők elintézésére, s a reánk vállalt munka megosztására. E közreműködés folytán reméljük, hogy az ekkoráig a Vasárnapi Ujság által kedvező sikerrel nyomozott asztalos- és sziogyártó-mesterségbeli műszavak rendezett és megtisztított gyűjteménye fog az illető közönségnek nemsokára átadhatni. — Pest, január 12.

A Vasárnapi Ujság szerkesztősége.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-oros naptár	☉ Nap- kelet nyug.		Izraelit. naptár	☾ Hold- kelet nyug.	
			6. p.	6. p.		6. p.	6. p.
Január			Jan. (6)		Tebeth		
15 Vasárnap	A2 Jéz. sz. n.	A2 Mór	3 C Malah.	7 44	4 36	20	0 31 10 43
16 Hétfő	Marcel p. v.	Géza	4 70 tanitv.	7 43	4 37	21	1 48 11 7
17 Kedd	Antal rem.	Antal r.	5 Theophan	7 42	4 39	22	3 3 11 37
18 Szerda	Péterróm. sz.	Piroska	6 Epiphan	7 41	4 40	23	4 18 0 12
19 Csütört.	Kan. Mártha	Sára	7 Ker. Ján.	7 41	4 42	24	5 24 1 0
20 Péntek	Sebest. és Fáb	Özséb	8 György	7 40	4 43	25	6 17 1 56
21 Szomb.	Ágnes szüz	Ágnes	9 Polieuctus	7 40	4 44	26 Sab.	7 0 3

Holdnegyed : ☾ Utolsó negyed 15-én 8 óra 13 perczkor reggel.

TARTALOM.

Báró Wesselényi Miklós (arczkép). Z. K. — Fráter György. Cs. K. — Magyar mező Olaszországban (vége). Helfy I. — Vándorlások Szepesmegyében (folyt., 2 képpel). — Zrinyi Miklós, a szigetvári hős III. Pauler Gyula. — Látható holdsötétülés február 7-én. Falvay István. — Történelmi böngészet. R. — Tarház : Lowe léghajója (2 képpel). — Próbaaratók szobában. D. — Pótló tudósítások a Kazinczy-ünnepélyekről. Irodalom és művészet. Közintézetek, egyeleték. Mi ujság? Levelezés : Bécsi levél. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Sakkjáték. Pályázati eredmény. Heti naptár.

Felelős szerkesztő : Pákh Albert (lak. uri-utca 12. sz.)